

บทที่ 2

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในธนาคารพาณิชย์

1. ประเภทของตราสารทางการเงิน

ตามทฤษฎีตราสารทางการเงินแล้ว ตราสารทางการเงิน (Financial Paper) มีหลากหลายชนิด สุดแต่แต่ตลาดการเงินจะคิดค้นขึ้นมาหรือเรียกชื่อเพื่อให้เห็นที่เข้าใจในระหว่างกัน เพื่อสนองตอบความต้องการ แต่เราอาจแบ่งตราสารทางการเงินออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 ตราสารทุน

ตราสารทุนนี้ ผู้ทรงสิทธิตามตราสารมีฐานะเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ทฤษฎีส่วนทุน (Theory of Equity) ตามทฤษฎีส่วนทุนนี้ตราสารทางการเงินประเภทตราสารทุนมีลักษณะ ดังนี้

- 1.1.1 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารมีความเป็นเจ้าของทุน (Ownership)
- 1.1.2 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารมีสิทธิออกเสียง (Voting Right)
- 1.1.3 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารได้ค่าตอบแทนเป็นเงินปันผล (Divident)
- 1.1.4 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารมีส่วนร่วมรับผลกำไรหรือขาดทุนจากเงินลงทุน (Capital Gain or Loss)

ตัวอย่างของตราสารทุน เช่น หุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิ เป็นต้น

1.2 ตราสารหนี้

ตราสารหนี้นี้ ผู้ทรงสิทธิตามตราสาร มีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ทฤษฎีแห่งหนี้ (Theory of Debt) ตามทฤษฎีแห่งหนี้ ตราสารทางการเงินประเภทตราสารหนี้มีลักษณะ ดังนี้

- 1.2.1 ตราสารจะกำหนดเงินต้นไว้ (Principal)
- 1.2.2 ตราสารจะให้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ย (Interest)¹
- 1.2.3 มีกำหนดระยะเวลาไถ่ถอน (Maturity Day)
- 1.2.4 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารไม่มีความเป็นเจ้าของ (Non Ownership)
- 1.2.5 ผู้ทรงสิทธิตามตราสารไม่มีสิทธิออกเสียง (Non Voting Right)

ตัวอย่างของตราสารหนี้ เช่น หุ้นกู้ พันธบัตร ตั๋วเงิน เป็นต้น

ดังนั้น ตั๋วแลกเงินจึงเป็นตราสารทางการเงินประเภทตราสารหนี้

ตราสารต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทในเศรษฐกิจของแต่ละสังคม โดยเฉพาะบทบาทของตราสารในตลาดต่าง ๆ ทั้งตลาดสินค้า ตลาดเงินและตลาดทุน เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการชำระหนี้หรือการเครดิตซึ่งมีขึ้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนและเป็นหลักประกัน ตราสารที่ใช้ในสามตลาดดังกล่าวนี้มีลักษณะร่วมกันประการหนึ่ง คือ มีขึ้นเพื่อให้เกิดความชัดเจน แน่แน่นอน และเป็นหลักประกันสำหรับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในตลาดเหล่านั้น ซึ่งมีตัวเงินอันมีลักษณะพิเศษและเก่าแก่กว่าตราสารอื่น ๆ²

2. เปรียบเทียบตราสารทุนกับตราสารหนี้

2.1 เปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของตราสารทุนกับตราสารหนี้

ตราสารทุนและตราสารหนี้มีลักษณะทั่วไปที่เหมือนกันและแตกต่างกันในบางประการ ดังนี้

(1) ลักษณะที่เหมือนกันของตราสารทุนและตราสารหนี้

1. ตราสารทุน และตราสารหนี้ ต่างมีลักษณะทั่วไปที่เป็นตราสารเหมือนกัน ความหมายของคำว่า “ตราสาร” นั้น ตามพจนานุกรมได้ให้ความหมายคำว่า “ตราสาร” หมายถึง หนังสือสำคัญซึ่งเป็นเอกสารแสดงสิทธิต่าง ๆ เช่น โฉนดที่ดิน ตั๋วเงิน

¹ ดอกเบี้ยในที่นี้ หมายถึง ผลประโยชน์ที่เป็นการตอบแทนแก่ผู้ทรงตราสาร

² เสาวนีย์ อัครโรจน์, "การโอนสิทธิตามตั๋วเงิน : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และ พัฒนาการของกฎหมาย", (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต , คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย-ธรรมศาสตร์ , 2544), น.1.

“หนังสือตราสาร” หรือ “ตราสาร” ตามกฎหมายไทยได้แปลมาจากต้นร่างภาษาอังกฤษ จากคำว่า “Written Instrument” และ “Instrument” ตาม Black’s Law Dictionary ได้ให้ความหมายคำว่า “Instrument” ไว้ 2 นัย ความหมายทั่วไป “Instrument” หมายความว่า เอกสารทางกฎหมายที่ทำขึ้นเป็นหนังสือที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ สิทธิตามกฎหมาย การก่อตั้งสิทธิ หรือความรับผิดชอบ เช่น สัญญา พันัยกรรม ตัวสัญญาใช้เงิน หรือใบหุ้น (A written legal document that defines rights, duties, entitlements or liabilities, such as a contract, will, promissory note, or share certificate.) ความหมายในทางกฎหมายพาณิชย์ หมายถึง คำมั่นสัญญาหรือคำสั่งที่ปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินตามจำนวนที่กำหนดโดยมีหรือไม่มีดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยได้บรรยายไว้ในคำมั่นหรือคำสั่งนั้น (An unconditional promise or order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other fixed charges described in the promise or order) และตาม Encyclopaedia Britannica ให้ความหมายไว้ว่าหมายถึง เอกสารที่ทำขึ้นอย่างเป็นทางการหรือเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อแสดงออกถึงการกระทำทางกฎหมายหรือความตกลง และความหมายของคำว่า “Written Instrument” กับคำว่า “Instrument” มีความหมายไม่แตกต่างกันกล่าวคือ หมายถึง หนังสือแสดงถึงการกระทำหรือสัญญาอย่างเป็นทางการ (Something reduced to writing as a means of evidence, as the means of giving formal expression to some act or contract ; a formal or legal document in writing)³

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภักดิ์ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ตราสาร” ไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 311/2527 ว่าเป็นเอกสารที่ทำขึ้นเป็นทางการ (formal) ซึ่งแปลว่า สมบูรณ์แบบทำขึ้นอย่างจริงจัง มิใช่จำลอง แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบตามที่กฎหมายกำหนด แต่อาจารย์ประทีป เฉลิมภัทรกุล ได้ให้ความหมายว่า “หนังสือตราสาร” หมายถึง หนังสือซึ่งจดลงไว้ตามแบบที่กฎหมายรับรอง และยังคงกล่าวต่อไปว่าสัญญาต่าง ๆ เช่น สัญญาฝากทรัพย์ สัญญากู้เงิน เหล่านั้นไม่มีบทบัญญัติว่าจะต้องทำอย่างไร ต้องมีรายการอะไรบ้าง จึงไม่เรียกว่าหนังสือตราสาร คงเป็นเพียงเอกสารเท่านั้น นอกจากนี้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ตราสาร” ไว้ว่าหมายถึง เอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างมีผลบังคับ ตราสารนี้มีใช่เป็นหลักฐานแห่งสิทธิหรือหน้าที่เท่านั้น แต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารก่อตั้งสิทธิและหน้าที่และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในตราสารโดยพยานบุคคล

³ ปราณี รุ่งอภิญา, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนเงินตามตัวเงิน”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), น.10-11.

ดังนั้น จึงสามารถแยกแยะลักษณะหรือองค์ประกอบของตราสารได้ 3 ประการ ดังนี้

1. หนังสือตราสารต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีลายมือชื่อผู้ทำตราสาร
2. หนังสือตราสารต้องมีเนื้อความหรือรายการตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น
3. หนังสือตราสารต้องประกอบด้วยสิทธิทางหนี้ และสิทธิทางทรัพย์สินในตัวเอง⁴

จึงเห็นว่าทั้งตราสารทุนและตราสารหนี้ต่างก็มีลักษณะเป็นตราสารดังกล่าวข้างต้น เหมือนกัน

2. ตราสารทุนและตราสารหนี้ มีการกำหนดจำนวนเงินไว้ตามตราสาร

ตราสารทุนและตราสารหนี้จะมีการกำหนดจำนวนเงินที่ตราไว้ตามตราสาร โดยมากแล้วจะระบุไว้ในตราสารที่ด้านหน้าของตราสารนั้น ๆ ตัวอย่างของตราสารทุน เช่น ใบหุ้น จะมีการกำหนดราคาหุ้นที่ตราไว้ในใบหุ้น⁵ หรือตัวอย่างตราสารหนี้ เช่น ตั๋วแลกเงิน จะมีการกำหนดจำนวนเงินไว้ตามตั๋วแลกเงิน⁶ เป็นต้น จำนวนเงินที่กำหนดไว้ในตราสารทุนและตราสารหนี้ดังกล่าว เป็นการกำหนดสิทธิแก่ผู้ทรงตราสาร

- (2) ลักษณะที่แตกต่างกันของตราสารทุนและตราสารหนี้

1. ตราสารทุนเป็นเอกสารที่แสดงสิทธิความเป็นเจ้าของหุ้น แต่ตราสารหนี้เป็นเอกสารแสดงสิทธิความเป็นเจ้าหนี้

2. ตราสารทุนให้ผลตอบแทนเป็นเงินปันผลซึ่งไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับผลประกอบการของกิจการที่ลงทุน แต่ตราสารหนี้ให้ผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลดซึ่งกำหนดไว้แน่นอน⁷

3. ตราสารทุนมักไม่มีกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนตราสาร แต่ตราสารหนี้มีกำหนดระยะเวลาไถ่ถอนหรือชำระหนี้ตามตราสารไว้แน่นอน

63

⁴ ปราณี รุ่งอภิญา, เพิ่งอ้าง, น.16.

⁵ มาตรา 1128 วรรค สอง ในใบหุ้นนั้นต้องมีข้อความ

(3) มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด

⁶ มาตรา 909 อันตั๋วแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้

(1) ...

(2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน

⁷ ตามกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ตราสารหนี้จะต้องมีการกำหนดผลตอบแทนไว้เสมอไป ดังนั้นตราสารหนี้จึงอาจไม่มีการกำหนดผลตอบแทนในตราสาร แต่ในกรณีที่มีการกำหนดผลตอบแทนไว้ในตราสารหนี้ ผลตอบแทนนั้นจะมีการกำหนดจำนวนไว้โดยแน่นอน

4. ผู้ทรงสิทธิตามตราสารทุนมีสิทธิออกเสียงต้องรับผิดชอบในผลกำไรหรือขาดทุนในธุรกิจที่ลงทุน และได้รับชำระหนี้ตามตราสารทุนภายหลังจากชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามตราสารหนี้แล้ว⁸ แต่ผู้ทรงสิทธิตามตราสารหนี้ไม่มีสิทธิออกเสียง แต่ได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ (ตามตราสารหนี้)⁹ ก่อนผู้ทรงสิทธิตามตราสารทุน

2.2 เปรียบเทียบตราสารทุนกับตราสารหนี้ประเภทตัวเงิน

การเปรียบเทียบลักษณะของตราสารทุนกับตราสารหนี้ที่ได้กล่าวเปรียบเทียบไว้ในข้อ 2.1 ข้างต้นนั้น เป็นการเปรียบเทียบลักษณะทั่วไป แต่ในการเปรียบเทียบตราสารทุนกับตราสารหนี้ประเภทตัวเงินนี้ จะเป็นการเปรียบเทียบตราสารทุนกับตราสารหนี้ประเภทตัวเงิน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบโดยเฉพาะเจาะจงตัวเงิน

ตราสารทุนกับตราสารหนี้ประเภทตัวเงิน มีลักษณะสำคัญที่แตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 ตราสารทุน ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ แต่ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ตราสารเปลี่ยนมือนั้น มีรูปแบบหรือวิธีการทำตราสาร แต่เป็นการนำเอาหนังสือตราสารมาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ ตราสารเปลี่ยนมือนั้นเป็นหนังสือตราสารที่ถูกนำไปใช้ให้มีลักษณะเฉพาะเป็นพิเศษ คือ มีความสามารถในการเปลี่ยนมือได้ ซึ่งถ้าหนังสือตราสารใดไม่ได้ถูกนำไปใช้โดยลักษณะเฉพาะนี้ ก็คงเป็นเพียงหนังสือตราสารธรรมดาที่ไม่สามารถเปลี่ยนมือได้ ตราสารเปลี่ยนมือนั้น เกิดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับเครดิต และเพื่อการโอนเปลี่ยนมือ กล่าวคือ เป็นการใช้เพื่อความสะดวกในการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้ตามหนังสือตราสารซึ่งผู้รับโอนจะได้รับไปซึ่งสิทธิตามตราสารทั้งหมดเพียงแต่กระทำการตามวิธีที่ใช้กับตราสารเปลี่ยนมือนั้น ซึ่งเป็นการใช้ในทางการค้า (mercantile usage) ที่มีการวิวัฒนาการมาจากการโอนสิทธิเรียกร้องหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิวัฒนาการในการใช้ตราสารเปลี่ยนมือเพื่อการโอนสิทธิเรียกร้อง

⁸ มาตรา 1269 อันทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือของบริษัทนั้น จะแบ่งคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นได้เท่าที่ไม่ต้องเอาไว้ใช้ในการชำระหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเท่านั้น.

⁹ มาตรา 214 ภายใต้อำนาจบทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย.

ในหน้าที่ทำได้ง่ายขึ้นนั่นเอง แต่เป็นการพัฒนาการในลักษณะที่เป็นแนวทางตรงกันข้ามกับการโอนสิทธิเรียกร้อง ดังนั้น หลักตราสารเปลี่ยนมือซึ่งเป็นหลักกฎหมายพาณิชย์ (Commercial Law) จึงตรงกันข้ามกับหลักการโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งเป็นหลักกฎหมายแพ่ง (Civil Law) และมีวิวัฒนาการมาจากกฎหมายของพวกพ่อค้า ซึ่งเดิมในกรณีที่มีข้อพิพาทจะตัดสินโดยศาลพ่อค้า (Merchant Court) และที่สำคัญการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือเกิดขึ้นเพื่อให้กับตัวเงินเป็นสำคัญ เพื่อให้ตัวเงินสามารถโอนกันได้และมีผลทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิดีกว่าผู้โอน

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภทิพย์ ได้ให้ความหมายคำว่า "ตราสารเปลี่ยนมือ" ว่าเป็นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนึ่ง ซึ่งเพียงแต่ส่งมอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้นรวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกระทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสารและบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน

ตาม Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายคำว่า "Negotiable Instrument" ไว้ว่าเป็นตราสารซึ่ง (1) ลงลายมือชื่อโดยผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย (2) เป็นคำมั่นสัญญาหรือคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขที่จะจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้ (3) ให้จ่ายเงินเมื่อทวงถามหรือในเวลาที่กำหนดไว้ (4) โดยจ่ายเงินตามคำสั่งหรือแก่ผู้ถือ (A written instrument that (1) is signed by the maker or drawer, (2) includes an unconditional promise or order to pay a specified sum of money, (3) is payable on demand or at a define time, and (4) is payable to order or to bearer.) ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า "Negotiable Paper" และ "Negotiable Note" ความหมายของตราสารเปลี่ยนมือตาม Black's Law Dictionary ได้ให้นิยามศัพท์ไว้คล้ายกับคำนิยามของ Negotiable instrument ในกฎหมายสหรัฐอเมริกา โดยในสหรัฐอเมริกาได้มีการให้คำจำกัดความของตราสารเปลี่ยนมือไว้ใน Section 3-104(a) แห่ง Uniform Commercial Code โดยบัญญัติลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือไว้ว่า ต้องมีการลงลายมือชื่อผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย และมีคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขหรือคำสั่งให้จ่ายเงินตามจำนวนที่กำหนดและปราศจากคำสัญญา คำสั่ง ความผูกพัน หรืออำนาจอื่นใดที่ได้ให้ไว้โดยผู้ออกตราสารหรือผู้สั่งจ่าย นอกจากนี้ อนุญาตไว้ในกฎหมาย และจ่ายเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลาโดยจ่ายตามคำสั่งหรือจ่ายแก่ผู้ถือ (Uniform Commercial Code, Section 3-104 Negotiable instrument (a) Except as provided in subsection (c) (d), 104 "Negotiable instrument" means an unconditional promise or order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other charges described in the promise or order, if it : (1) is payable to bearer or to order at the time it is issued or first comes in to possession of a holder ; (2) is payable on

demand or at a definite time; and (3) does not state any other undertaking or instruction by the person promising or ordering payment to do any act in addition to the payment of money ...)

ในตำรากฎหมายอังกฤษอธิบายว่า Negotiable instrument เป็นสิ่งที่แสดงถึงการกระทำที่สมบูรณ์และมีผลผูกพันทางกฎหมาย โดยโอนตราสารด้วยการส่งมอบเพียงอย่างเดียว (หรือผู้โอนอาจสลักหลังโอนด้วย) ซึ่งมีผลให้ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในตราสารและสิทธิในทรัพย์สินที่ปรากฏตามตราสารโอนไปยังผู้รับโอน หากเป็นการโอนด้วยความสุจริตและมีค่าตอบแทน (A Negotiable instrument is a chose in action, full and legal title to which is transferable by mere delivery of the instrument (possibly with the transferer's endorsement) with the result that complete ownership of the instrument and all the property it represents free from equities to the transferee, providing the letter takes the instrument in good faith and for value)

โดยทั่วไปตราสารเปลี่ยนมือจะมีลักษณะหรือหลักทั่วไป 3 ประการ คือ

- (1) ตราสารเปลี่ยนมือสามารถโอนได้โดยการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ
- (2) ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้
- (3) คู่ครองผู้รับโอนโดยสุจริต¹⁰

ตราสารใดที่มีลักษณะทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้น จึงจะถือว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ แต่หากมีคุณลักษณะไม่ครบทั้ง 3 ประการดังกล่าว แม้ว่าตราสารนั้นจะสามารถโอนเปลี่ยนมือได้ก็ไม่เรียกว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างตราสารทุน ได้แก่ ใบหุ้น เนื่องจากใบหุ้นเป็นตราสารทุนที่นิยมใช้กันแพร่หลายในปัจจุบัน

ใบหุ้น ไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ เพราะไม่สามารถโอนด้วยวิธีส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงแสดงหลักฐานการเปลี่ยนแปลงเจ้าของกรรมสิทธิ์ในใบหุ้นและจดแจ้งการโอนหุ้นด้วย¹¹

¹⁰ ปราณี รุ่งอภิญา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3 , น.23-25.

¹¹ ปราณี รุ่งอภิญา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3 , น.29.

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 ได้บัญญัติว่า “อันว่าหุ้นนั้น ย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้น ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อ นั้น ๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่งตราสารอันนั้นต้องแสดงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอน ทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น”

ตามมาตรา 1129 ข้างต้นได้กำหนดวิธีการโอนและผลของการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ นอก จากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังได้กำหนดวิธีการโอนหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือไว้ใน มาตรา 1135 ความว่า “หุ้นชนิดที่มีใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถืออันนั้น ย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่งมอบใบหุ้น แก่กัน”

ตราสารทุนประเภทใบหุ้นเป็นตราสารทุนหลัก ๆ ที่นิยมใช้กันอยู่เป็นจำนวนมากใน ปัจจุบัน แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ใบหุ้นสามารถโอนแก่กันได้ทั้งใบหุ้นชนิดระบุชื่อและใบหุ้น ชนิดผู้ถือดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่เนื่องจากการโอนหุ้นดังกล่าวไม่มีลักษณะของตราสารเปลี่ยน มือครบทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ การโอนหุ้นนั้นยังต้องมีการบอกกล่าวแจ้งการโอนหุ้นให้แก่ นายทะเบียนผู้ถือหุ้น เพื่อจดทะเบียนการโอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น ตามป.พ.พ. มาตรา 1129 วรรคสาม และไม่มีการคุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริต ดังนั้น ใบหุ้นจึงไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ

ตัวเงินมีคุณลักษณะครบทั้ง 3 ประการ ได้แก่

- (1) ตัวเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือสามารถโอนได้โดยการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ
- (2) ตัวเงินไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้
- (3) ตัวเงินมีหลักคุ้มครองผู้รับโอนโดยสุจริต

ดังนั้น ตัวเงินจึงเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

2.2.2 ตราสารทุนเป็นตราสารที่ผู้ทรงสิทธิมีส่วนร่วมรับผลกำไรหรือขาดทุนจากเงินลงทุน (Capital Gain or Loss) แต่ตัวเงินเป็นตราสารหนี้ที่ผู้ทรงสิทธิตามตัวเงิน(ผู้ทรง) ไม่ต้องรับผลกำไรขาดทุนจากเงินลงทุน

ตราสารทุนเป็นตราสารที่ผู้ทรงสิทธิมีส่วนร่วมรับผลกำไรหรือขาดทุนจากเงินลงทุน (Capital Gain or Loss) แม้ว่าตราสารทุนจะมีการกำหนดจำนวนเงินไว้ในตราสารทุนเป็นจำนวนที่

แน่นอนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงการกำหนดสัดส่วนเงินลงทุนตามจำนวนที่ระบุไว้ในตราสารทุนนั้น ๆ ส่วนผลลัพธ์จากการลงทุนออกมาเป็นกำไรหรือขาดทุน ผู้ทรงสิทธิตามตราสารทุนจะเป็นผู้รับผลตามสัดส่วนที่ระบุไว้ในตราสารทุนนั้น

ตัวเงินเป็นตราสารหนี้ที่ผู้ทรงสิทธิตามตัวเงิน (ผู้ทรง) ไม่ต้องรับผลกำไรขาดทุนจากเงินลงทุนที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้โอนได้เงินจากผู้ทรงไปลงทุน ผู้ทรงตัวเงินจะมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามตัวเงิน ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งจ่ายหรือผู้จ่าย และผู้สลักหลังโอนซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นชำระหนี้ให้แก่ผู้ทรงตัวเงิน ผลประโยชน์ที่ระบุไว้ตามตัวเงินอาจเป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลด ส่วนเงินทุนที่ลูกหนี้ตามตัวเงินได้รับไปจากผู้ทรงตัวเงินจะได้กำไรหรือขาดทุนจะไม่เกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องที่ผู้ทรงตัวเงินมีต่อผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินแต่อย่างใด

ผู้ลงทุนจึงสามารถใช้ลักษณะของตราสารทุนและตัวเงินดังกล่าวข้างต้นประกอบการตัดสินใจเลือกว่าจะลงทุนในตราสารใดตามที่ตนเองต้องการ หากต้องการเป็นเจ้าของกิจการและได้รับผลประโยชน์จากการลงทุนเป็นกำไรหรืออาจเสี่ยงต่อการขาดทุนที่ยอมรับได้ ก็จะเลือกลงทุนในตราสารทุน แต่หากต้องการได้รับผลประโยชน์เป็นดอกเบี้ยหรือส่วนลด และมีฐานะเป็นเจ้าของนี้ก็สามารถเลือกลงทุนในตัวเงิน

2.3 เปรียบเทียบตราสารหนี้ประเภทอื่น ๆ กับตราสารหนี้ประเภทตัวเงิน

2.3.1 เปรียบเทียบหุ้นกู้กับตัวเงิน

หากจะเปรียบเทียบหุ้นกู้กับตัวเงินในด้านประโยชน์ของการใช้ตราสารเพื่อการระดมเงิน จะพบว่าการใช้ตัวเงินเป็นตราสารหรือเครื่องมือในการระดมเงินจะมีประโยชน์ ดังนี้

1. ตัวเงินเป็นตราสารที่โอนเปลี่ยนมือได้ง่าย

ตัวเงินเป็นตราสารและเป็นตราสารที่โอนเปลี่ยนมือได้ อีกทั้งการโอนเปลี่ยนมือสามารถทำได้โดยง่ายโดยเพียงแต่สลักหลังและส่งมอบตัวเงินให้แก่กันก็มิใช่เป็นการโอนตัวเงินแล้ว ซึ่งวิธีดังกล่าว เป็นวิธีการโดยทั่วไปของการโอนตราสารเปลี่ยนมือ

2. ตัวเงินเป็นตราสารที่ออกได้รวดเร็ว มีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก

ตัวเงินเป็นตราสารที่ผู้ออกตัวเงินสามารถออกได้โดยมีขั้นตอนไม่ยุ่งยากและสามารถนำตัวเงินนั้นไปใช้ได้ทันที

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 909 บัญญัติว่า อันตัวแลกเงินนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นตัวแลกเงิน
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้จ่ายเงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (3) ชื่อหรือยี่ห้อผู้จ่าย
- (4) วันถึงกำหนดใช้เงิน
- (5) สถานที่ใช้เงิน
- (6) ชื่อ หรือยี่ห้อผู้รับเงิน
- (7) วันและสถานที่ออกตั๋วเงิน
- (8) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย

เมื่อตราสารที่มีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว ถือได้ว่าตราสารนั้นเป็นตัวแลกเงินตามกฎหมายแล้ว ปัจจุบันตั๋วแลกเงินเป็นแบบพิมพ์ที่ทางธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ จัดพิมพ์ไว้เพื่อให้บริการ โดยมีรายการถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด จึงเป็นการสะดวกแก่ผู้ออกตั๋วเงินเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้ออกตั๋วแลกเงินเพียงแต่กรอกรายละเอียดที่ต้องการ เช่น ชื่อหรือยี่ห้อผู้จ่าย วันถึงกำหนดใช้เงิน สถานที่ใช้เงิน (ซึ่งส่วนมากมักใช้สถานที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์เป็นสถานที่ใช้เงิน) ชื่อหรือยี่ห้อผู้รับเงิน วันและสถานที่ออกตั๋ว (ซึ่งส่วนมากมักใช้สถานที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์เป็นสถานที่ออกตั๋ว) และลงลายมือชื่อของผู้สั่งจ่าย เพียงเท่านั้นก็เสร็จขั้นตอนการออกตั๋วแลกเงิน และใช้ทำธุรกรรมได้ทันที

3. ตั๋วเงินเสียค่าใช้จ่ายน้อย

ในการระดมเงินนั้น ตั๋วเงิน ถือเป็นตราสารหนี้ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการระดมเงินระยะสั้นที่มีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าหุ้นกู้ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการในการออกตั๋วเงินไม่ต้องขอมติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนจำกัดอย่างหุ้นกู้

ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 145 กำหนดให้การกู้เงินของบริษัทโดยการออกหุ้นกู้เพื่อเสนอขายต่อประชาชน ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้แก่ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535) และต้องมีการจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเสนอขายหุ้นกู้ต่อประชาชนให้แก่หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ซึ่งได้แก่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือ กลต.) และส่งให้แก่ นายทะเบียนภายใน 15 วันนับแต่วันที่ส่งให้แก่คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลัก

ทรัพย์แห่งประเทศไทย (กลต.) ตามมาตรา 25¹² การออกหุ้นกู้ต้องใช้มติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดของผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุมและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

จะเห็นได้ว่า การออกหุ้นกู้เพื่อเสนอขายให้แก่ประชาชนนั้น มีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน ต้องเสียเวลาในการส่งเอกสาร และเรียกประชุมผู้ถือหุ้น อีกทั้งต้องได้รับมติพิเศษอีกด้วย ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการมาก ในขณะที่การออกตัวเงินนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องขอมติจากผู้ถือหุ้น หรือแจ้งนายทะเบียนแต่อย่างใด ทำให้ประหยัดเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการน้อยกว่าหุ้นกู้

นอกจากนี้หุ้นกู้ถือว่าเป็นหลักทรัพย์อย่างหนึ่งตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และตามประกาศของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนั้น ในการออกหุ้นกู้จึงต้องแจ้งข้อมูลและขออนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยทุกครั้ง แต่สำหรับการออกตัวเงินนั้น หากไม่ใช่ตัวเงินที่เป็นหลักทรัพย์ตามประกาศของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแล้ว ย่อมไม่ต้องแจ้งและขออนุญาตจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่อย่างใด ดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการออกตัวเงินดังกล่าว จึงมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าหุ้นกู้ ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้ ในทางธุรกิจแล้ว ถือว่าเป็นต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ ทำให้ตัวเงินเป็นตราสารหนี้ที่มีต้นทุนในการดำเนินการน้อยกว่าและเป็นภาระค่าใช้จ่ายของบริษัทมหาชนจำกัดน้อยกว่าหุ้นกู้

2.3.2 เปรียบเทียบธนบัตรกับตัวเงิน

การเปรียบเทียบธนบัตรกับตัวเงินนี้ โดยวัตถุประสงค์แล้ว ผู้เขียนประสงค์จะเปรียบเทียบเงินสดกับตัวเงิน แต่เนื่องจากเงินสดอาจมีความหมายรวมทั้งธนบัตรและเหรียญกษาปณ์

¹² พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 35 บัญญัติว่า "ให้ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทหรือบริษัทจัดส่งเอกสารเกี่ยวกับการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนที่ต้องจัดทำและส่งให้หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์โดยส่งให้แก่ นายทะเบียนหนึ่งชุด ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งให้แก่หน่วยงานดังกล่าวแก่นายทะเบียนตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด".

ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องระบุเฉพาะเจาะจงว่าเป็นการเปรียบเทียบธนบัตรกับตัวเงิน เนื่องจากเงินสดที่เป็นธนบัตรเท่านั้นที่มีลักษณะที่เป็นตราสารหนี้ที่อาจเทียบเคียงและเปรียบเทียบกับตัวเงินได้

ธนบัตรเป็นตราสารหนี้ชนิดหนึ่งที่รัฐบาลออกเพื่อใช้หมุนเวียนในการชำระหนี้ในแต่ละประเทศ โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกหรือผลิตตามระบบและกลไกทางการเงินโดยรัฐบาลมีฐานะเป็นลูกหนี้ตามตราสาร และประชาชนผู้เป็นเจ้าของธนบัตรและมีธนบัตรไว้ในความครอบครองเป็นเจ้าของหนี้ตามตราสาร(ธนบัตร) หากจะกล่าวถึงที่มาของธนบัตรแล้วจะพบว่า เดิมธนบัตรมีความหมายอย่างเดียวกับตัวสัญญาใช้เงิน ตามบทบัญญัติมาตรา 83 แห่ง พระราชบัญญัติ ตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 ของกฎหมายอังกฤษ ซึ่ง Dr. F.A. Mann ได้กล่าวว่า

“จากมุมมองแห่งสิทธิที่สามารถบังคับใช้กับเงินนั้น ทั้งเหรียญกษาปณ์และธนบัตรถือเป็นสิ่งหามิทรัพย์ที่ครอบครองได้ แต่ธนบัตรจะถือเป็นสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับทรัพย์ด้วย เนื่องจาก (ยกตัวอย่างเช่น, ในประเทศนี้) ธนบัตรแสดงอย่างชัดเจนหรือ (ในประเทศอื่น) แสดงเป็นนัยถึง “คำสัญญาว่าจะจ่ายเงินตามให้ผู้ถือทันทีในจำนวน....; หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าธนบัตรถือเป็นตัวสัญญาใช้เงินตามความหมายในบทบัญญัติมาตรา 83 แห่ง พรบ. ตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882” แต่ทั้งนี้จะต้องไม่มองข้ามว่าธนบัตร “มิได้เป็นสัญญาการค้าตามปกติที่จะทำการชำระเงิน ทั้งนี้ อาจพิจารณาได้ว่าธนบัตรเป็นตัวสัญญาใช้เงินอย่างหนึ่งแต่ไม่สามารถระบุได้ว่าธนบัตรเป็นเพียงตัวสัญญาใช้เงินเท่านั้น เพราะธนบัตรถือเป็นส่วนหนึ่งของสกุลเงินของประเทศ”

From the point of view of the right which can be exercised over them, both coins and bank notes are chattles in possession, but bank notes are also choses in action, because (as, for instance, in this country) they express, or (as in other countries) they imply the “promise to pay the Bearer on Demand the sum of ... ; in other words, bank notes are promissory notes within the meaning of S.83 of the Bills of Exchange Act, 1882. But it must not be overlooked that a bank note “is not an ordinary commercial contract to pay money. It is in one sense a promissory note in terms, but no one can describe it imply as a promissory note. It is part of currency of the country”¹³

หากจะเปรียบเทียบธนบัตรกับตัวเงินแล้ว จะพบว่าธนบัตรและตัวเงินมีบางประการที่แตกต่างกัน ดังนี้

¹³ Mann, F.A., Legal aspect of money, fifteenth edition. (Oxford : claren Press, 1991), pp.8-9.

1. การชำระหนี้ด้วยธนบัตรมีความสะดวก คล่องตัวในการโอนเปลี่ยนมือเพื่อใช้หมุนเวียนในธุรกิจ และใช้ในการชำระหนี้ในหมู่ประชาชนมากกว่าตัวเงิน เนื่องจากธนบัตรออกโดยรัฐบาลจึงมีความมั่นคงมากกว่าตัวเงินซึ่งออกโดยเอกชน อีกทั้งการชำระหนี้ด้วยธนบัตรเป็นการชำระหนี้ด้วยเงินซึ่งทำให้หนี้ระงับ แต่การชำระหนี้ด้วยตัวเงินยังไม่ทำให้หนี้ระงับจนกว่าตัวเงินนั้นจะได้ใช้เงินแล้ว¹⁴

อย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งอยู่ต่างเมืองหรือต่างท้องที่กับลูกหนี้และเป็นการชำระหนี้เงินจำนวนมากนั้น พบว่าการใช้ธนบัตรจะไม่ค่อยสะดวกและไม่ปลอดภัยในการนำไปส่งมอบเพื่อชำระหนี้ระหว่างกัน เนื่องจากต้องขนธนบัตรเป็นจำนวนมากและเสียเวลาในการนับธนบัตร เช่น ลูกหนี้อยู่ที่กรุงเทพมหานครนำธนบัตรราคา 1,000.-บาท(หนึ่งพันบาท) ซึ่งเป็นธนบัตรที่มีมูลค่าสูงสุดที่ใช้หมุนเวียนในประเทศไทยในขณะนี้ไปชำระหนี้จำนวน 10,000,000บาท(สิบล้านบาท)ให้แก่เจ้าหนี้ที่จังหวัดเชียงใหม่ จะเห็นว่าเป็นภาระแก่ลูกหนี้ในการนำธนบัตรจำนวนมากดังกล่าวเดินทางไปส่งมอบเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และเป็นภาระเจ้าหนี้อย่างมากในการนับธนบัตรเพื่อรับชำระหนี้ อีกทั้งยังเกิดความเสี่ยงภัยต่อการถูกโจรกรรมทั้งกับลูกหนี้ในระหว่างการเดินทางจากกรุงเทพมหานครไปยังจังหวัดเชียงใหม่และกับเจ้าหนี้ในการเก็บรักษาธนบัตรจำนวนมากดังกล่าว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างยิ่ง แต่หากเป็นการชำระหนี้ด้วยตัวเงินจะเป็นการสะดวกและปลอดภัยกว่า กล่าวคือ ลูกหนี้เพียงแต่ชำระหนี้ด้วยตัวเงินเพียงฉบับเดียวที่สะดวกในการพกพา ระบุจำนวนเงินตามตัวเงิน 10,000,000บาท (สิบล้านบาท) ไปส่งมอบชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่จังหวัดเชียงใหม่ และสามารถป้องกันความเสี่ยงจากการถูกโจรกรรมโดยลูกหนี้ในฐานะผู้ส่งจ่ายสามารถเขียนข้อความห้ามโอนเปลี่ยนมือ¹⁵ และระงับการจ่ายเงินตามตัวเงินได้ ดังนั้นตัวเงินจึงเป็นตราสารที่มีประโยชน์ในการชำระหนี้จำนวนมาก นอกจากนี้ในกรณีลูกหนี้กับเจ้าหนี้อยู่คนละท้องที่กันหรือต่างเมืองกันนั้น ตัวเงินจะมีความสะดวกในการชำระหนี้มาก โดยลูกหนี้(ผู้ส่งจ่าย)สามารถส่งจ่ายตัวแลกเงินส่งให้พ่อค้าในเมืองเดียวกัน(ผู้จ่าย)กับเจ้าหนี้

¹⁴ มาตรา 321 วรรคสาม “การชำระหนี้ด้วยออก ด้วยโอน หรือด้วยสลักหลังตัวเงินหรือประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”.

¹⁵ มาตรา 917 วรรคสอง “เมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ดังนี้ก็ดี หรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นทำนองเช่นเดียวกันนั้นก็ดี ท่านว่าตัวเงินนั้นยอมโอนแก่กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลอย่างการโอนสามัญ”

ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้(ผู้รับเงิน)ได้ ในกรณีนี้การชำระหนี้ด้วยตัวเงินจะยังมีความสะดวกและปลอดภัยยิ่งกว่าการชำระหนี้ด้วยธนบัตรหรือเงินสด

2. การออกตัวเงินหรือการส่งจ่ายตัวเงินสามารถทำได้สะดวกรวดเร็วกว่าธนบัตร เนื่องจากผู้ออกตัวเงินหรือผู้ส่งจ่ายตัวเงินเพียงแต่เขียนรายการตามที่กฎหมายกำหนดสำหรับตัวเงินแต่ละประเภท ก็มีผลตามกฎหมายให้ตราสารนั้นเป็นตัวเงินแล้ว เช่น หากมีรายการครบถ้วนสมบูรณ์ตามมาตรา 909 ก็เป็นตัวแลกเงิน หรือหากมีรายการครบถ้วนสมบูรณ์ตามมาตรา 983 ก็เป็นตัวสัญญาใช้เงิน หรือหากมีรายการครบถ้วนสมบูรณ์ตามมาตรา 988 ก็สมบูรณ์เป็นเช็คแล้ว

ในกรณีของการออกธนบัตรนั้นทำได้ยากกว่าตัวเงิน เนื่องจากต้องมีกลไกควบคุมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อป้องกันผลกระทบกับระบบเงินตราทั้งหมดของประเทศและของโลก จึงต้องมีทองคำ หรือหลักทรัพย์เป็นประกันการออกธนบัตร ทำให้การผลิตหรือการออกธนบัตรในแต่ละคราวมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ดังนั้นการออกธนบัตรหรือผลิตธนบัตรจึงทำได้ยากกว่าตัวเงิน

ในอดีต การออกธนบัตรจะต้องใช้โลหะมีค่า เช่น ทองคำ เป็นการสำรองเพื่อให้เงินสกุลนั้นมีความมั่นคง เชื่อถือได้ ซึ่งทำให้โลหะมีค่า(Mattalic) เป็นตัวควบคุมการออกธนบัตร แต่ในภายหลัง ธนบัตรเป็นที่นิยม และการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาก ทำให้ฐานะทางการเงินของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการออกธนบัตรในยุคปัจจุบัน จึงใช้ฐานะการเงินของประเทศก็สามารถออกธนบัตรได้ เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น การออกธนบัตรดังกล่าวจึงเป็นเพียงพิธีการ (Nominal) โดยไม่จำเป็นต้องใช้โลหะมีค่าเป็นการสำรอง แต่อย่างไร

3. การใช้ตัวแลกเงินในธนาคารพาณิชย์

ตัวเงินเป็นตราสารที่พัฒนาขึ้นจากแนวปฏิบัติของพ่อค้าเพื่อความสะดวกในการชำระหนี้ กล่าวคือ เมื่อพ่อค้าท้องถิ่นหนึ่งซื้อสินค้าจากพ่อค้าอีกท้องถิ่นหนึ่งแทนที่ผู้ซื้อสินค้าจะชำระเงินค่าสินค้าเป็นเงินสด ผู้ซื้อสินค้าก็จะชำระหนี้โดยวิธีออกตราสารให้ผู้ขายซึ่งเป็นผู้รับเงินไปเก็บเงินจากพ่อค้าอีกคนหนึ่งซึ่งอยู่ในท้องถิ่นเดียวกับผู้ขาย วิธีการดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อความสะดวกในการชำระหนี้ซึ่งกันและกัน¹⁶

¹⁶ สหอน รัตนไพจิตร, หลักกฎหมายตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2547) น.9.

ตั๋วเงินยังได้มีวิวัฒนาการไปเป็นตราสารทางการเงินในตลาดทุนเพื่อใช้ในการระดมเงินหรือระดมทุนแทนตราสารทางการเงินปกติ เหตุที่ตั๋วเงินเป็นที่นิยมใช้กันมากและมีการนำไปใช้เป็นตราสารทางการเงินนั้นเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ตั๋วเงินเป็นตราสารที่โอนได้ง่าย เพียงแค่สลักหลังแล้วส่งมอบ หรือสาเหตุจากการให้ความคุ้มครองผู้รับโอน¹⁷

ตามกฎหมาย คำว่า ตั๋วเงิน หมายถึง ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และเช็ค¹⁸ ซึ่งในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์มีการใช้ตั๋วเงินทั้ง 3 ประเภทในการทำธุรกิจของธนาคาร ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะการใช้ตั๋วแลกเงินในธนาคารพาณิชย์

ตั๋วแลกเงินในธนาคารพาณิชย์มีทั้งที่ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในทางการค้า (Commercial Instrument) เพื่อใช้ในการชำระหนี้ในการซื้อขายสินค้าระหว่างกัน และที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในทางการเงิน (Financial Instrument) เพื่อใช้ในการระดมเงินหรือใช้ในทางสินเชื่อระหว่างธนาคารพาณิชย์กับลูกค้าอันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตขึ้นพร้อม ๆ กับความเจริญและวิวัฒนาการของสังคม ในปัจจุบันตั๋วแลกเงินที่ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในทางการเงิน (Financial Instrument) ดังกล่าว เมื่อมีสถาบันการเงิน โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ เป็นสื่อกลางในทางการตลาดระหว่างผู้ที่ต้องการเงินทุนและผู้มีเงินทุน ตั๋วแลกเงินจึงถูกนำมาใช้ในธุรกรรมและการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินในปริมาณมหาศาลและรูปแบบที่หลากหลายและนับวันจะยิ่งมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จากการพัฒนาทางธุรกิจ ในปัจจุบันสถาบันการเงินใช้ตั๋วแลกเงินเพื่อทำธุรกรรมทางการเงินในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งสถาบันการเงินก็มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทเครดิต บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ฯลฯ ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของตั๋วแลกเงินที่ใช้ในธนาคารพาณิชย์ การใช้ตั๋วแลกเงินในธนาคารพาณิชย์นั้นมีทั้งที่ถูกนำมาใช้ในทางการค้าและในทางการเงิน การใช้ตั๋วแลกเงินในธุรกรรมของธนาคารพาณิชย์ทั้ง 2 ด้านดังกล่าวมีความสัมพันธ์ และต่อเนื่องซึ่งกันและกัน เช่น ตั๋วแลกเงินที่ใช้ในทางการค้า ก็สามารถนำมาใช้ในทางการเงินได้ ในขณะที่ตั๋วแลกเงินยังไม่ถึงกำหนด เป็นต้น

¹⁷ เสาวนีย์ ทัศวโรจน์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543) น.15.

¹⁸ มาตรา 898 “อันตั๋วเงินตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้มีสามประเภท ๆ หนึ่ง คือตั๋วแลกเงิน ประเภทหนึ่งคือตั๋วสัญญาใช้เงิน ประเภทหนึ่งคือเช็ค”

3.1 การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในธนาคารพาณิชย์ด้านการค้า

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในธนาคารพาณิชย์ด้านการค้านี้มีใช้กรณีที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้สัญญาในทางพาณิชย์ ทำสัญญาซื้อหรือขายสินค้าโดยตรง หากแต่เป็นกรณีที่ตัวแลกเปลี่ยนนั้นเป็นตราสารที่ออกมาเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการค้าระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าหรือบริการ โดยธนาคารพาณิชย์เข้ามามีส่วนในการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าว

ตัวแลกเปลี่ยนทางการค้าที่ธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยดังกล่าวนี้ หลัก ๆ แล้ว เป็นการใช้อย่างการค้า ดังนี้

3.1.1 เป็นเอกสารประกอบธุรกรรมทางการค้าระหว่างประเทศ

(1) ด้านสินค้าขาเข้า (Import)

ธุรกรรมในทางการค้าระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับด้านสินค้าขาเข้า (Import) นี้เป็นกรณีที่ผู้ซื้อซึ่งอยู่ในประเทศไทยได้สั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ โดยมีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้บริการทางด้านสินเชื่อและการชำระเงินระหว่างกัน

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในรูปแบบนี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเรียกเก็บเงินตามสัญญาเครดิต ออฟ เครดิต (Letter of Credit หรือ L/C) หรือสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งมักจะใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารเรียกเก็บเงินระหว่างกัน เป็นตัวแลกเปลี่ยนที่ออกภายใต้สัญญาเครดิต ออฟ เครดิต (Bill of Exchange under Letter of Credit หรือ B/E under L/C) แต่ตามสัญญาเครดิต ออฟ เครดิต ไม่จำเป็นต้องมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบการเรียกเก็บเสมอไป เนื่องจากสามารถชำระหนี้ได้ด้วยวิธีการโอนเงิน หรือหักบัญชีระหว่างกัน หากแต่ในทางปฏิบัติที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน (Normal Practice) นั้น นิยมใช้ตัวแลกเปลี่ยนเพื่อความสะดวกและเป็นตราสารทางการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อการทำธุรกรรมทางการเงินดังกล่าว เนื่องจากเป็นสัญญาที่มีคู่สัญญา 3 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวฝ่ายหนึ่ง ผู้รับเงินฝ่ายหนึ่ง และผู้จ่ายเงินอีกฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่การใช้ตัวแลกเปลี่ยนก็ไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะการใช้ในทางการค้าระหว่างประเทศในรูปของเอกสารประกอบภายใต้สัญญาเครดิต ออฟ เครดิต เท่านั้น หากแต่ในทางการค้าระหว่างประเทศยังมีการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการชำระหนี้และเรียกเก็บเงินจากการค้าระหว่างประเทศในการค้าขายที่ไม่ใช้สัญญาเครดิต ออฟ เครดิต อีกด้วย เช่น ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงให้ใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารในการชำระหนี้ระหว่างกันได้โดยไม่มีการเปิดเครดิต ออฟ เครดิตซึ่งในกรณีนี้ผู้ซื้อและผู้ขายมักเป็นคู่ค้าที่ไว้วางใจในการชำระหนี้ระหว่างกันเป็นอย่างมาก หรือเป็นการ

ชำระหนี้ระหว่างบริษัทแม่ กับบริษัทลูกที่อยู่กันคนละประเทศ เป็นต้น ในทางปฏิบัติธนาคารพาณิชย์ของแต่ละประเทศที่คู่สัญญาทั้งสองเป็นลูกค้าหรือใช้บริการอยู่จะเป็นผู้ดำเนินการเรียกเก็บเงินตามตัวแลกเงินและโอนเงินให้แก่ลูกค้าของตนเอง

(2) ด้านสินค้าขาออก (Export)

การใช้ตัวแลกเงินในรูปแบบนี้ มีลักษณะที่คล้ายกันกับ การใช้ตัวแลกเงินด้านสินค้าขาเข้า หากแต่สินเชื่อบริษัทนี้ ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ จะเป็นผู้ขายในประเทศไทยที่ขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อที่อยู่ในต่างประเทศ ดังนั้น จึงเป็นการค้าระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการส่งสินค้าขาออก (Export) และตัวแลกเงินที่ใช้ในด้านสินค้าขาออกก็ไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแลกเงินที่ออกภายใต้สัญญาเลตเตอร์ ออฟ เครดิต เสมอไป กล่าวคือคู่สัญญาสามารถตกลงให้ใช้ตัวแลกเงินเป็นเอกสารในการชำระหนี้ระหว่างกันได้ เช่นเดียวกัน

เนื่องจากสินเชื่อบริษัทนี้ในทางการค้าระหว่างประเทศด้านสินค้าขาออกแตกต่างจากสินเชื่อบริษัทนี้ในทางการค้าระหว่างประเทศ ด้านสินค้าขาเข้าที่ผู้ขายอยู่ในประเทศไทยดังกล่าวแล้ว ย่อมมีผลให้คู่สัญญาในตัวแลกเงินที่ใช้ในทางการค้าระหว่างประเทศด้านสินค้าขาเข้าสลับด้านกับคู่สัญญาในตัวแลกเงินที่ใช้ในทางการค้าระหว่างประเทศ ด้านสินค้าขาออกไปในตัวด้วย

3.1.2 เป็นเอกสารประกอบธุรกรรมการค้าภายในประเทศ

(1) เป็นเอกสารประกอบธุรกรรมตามสัญญาเลตเตอร์ ออฟ เครดิต ภายในประเทศ (Domestic Letter of Credit หรือ D/L/C)

สัญญาเลตเตอร์ ออฟ เครดิต ภายในประเทศ (Domestic Letter of Credit) คือ สัญญาที่ธนาคารพาณิชย์จัดทำขึ้นตามคำขอของผู้ซื้อสินค้าในประเทศ และแจ้งไปยังผู้ขายสินค้าในประเทศโดยตรง หรือผ่านธนาคารในประเทศ โดยให้สิทธิผู้ขายหรือผู้รับประโยชน์ ที่จะเรียกร้องให้ธนาคารชำระเงินหรือรับรองการชำระเงินตามตัวแลกเงินและเอกสารการส่งสินค้าที่ได้กระทำภายในเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดในเลตเตอร์ ออฟ เครดิตไว้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้น ตัวแลกเงินที่ออกเพื่อชำระหนี้ภายใต้สัญญาเลตเตอร์ ออฟ เครดิต ภายในประเทศ (Domestic Letter of Credit) จึงเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ได้แก่ ผู้ซื้อและผู้ขายอยู่ในประเทศไทยด้วยกันทั้งสองฝ่าย (แต่สินค้าอาจจะอยู่ในต่างประเทศได้) กรณีนี้บทบาทหน้าที่ของตัวแลกเงิน จึงมีลักษณะที่คล้ายกับตัวแลกเงินที่ออกภายใต้สัญญาเลตเตอร์ ออฟ เครดิต ในทางการค้าระหว่างประเทศ หากแต่คู่สัญญาในตัวแลกเงินทั้งสามฝ่ายอยู่ในประเทศไทย

(2) เป็นเอกสารใช้ชำระหนี้ทางการค้าทั่วไป

ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของตัวแลกเงินได้มีการเปลี่ยนตราสารตัวเงินไปเป็นเช็คแทน เนื่องจากกิจการธนาคารพาณิชย์ได้รับการยอมรับและพัฒนา อีกทั้งมีสาขาและสำนักงานกระจายอยู่โดยทั่วไป รวมทั้งมีเทคโนโลยี และคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก ในการทำธุรกรรม ทำให้ธนาคารพาณิชย์เป็นที่ยอมรับและนักธุรกิจมักทำธุรกรรมในการชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการโดยใช้เช็คแทนตัวแลกเงินอันเป็นการลดภาระในเรื่องการรับรอง และการทำคำคัดค้าน จึงเป็นการสะดวกมากกว่า นอกจากนี้การชำระหนี้ด้วยเช็คนั้น หากไม่สามารถเรียกเก็บเงินตามเช็คได้ ผู้ทรงสามารถฟ้องคดีอาญาได้อีกด้วย ซึ่งไม่มีความผิดตามกฎหมายอาญาสำหรับกรณีที่ตัวแลกเงินไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้

การใช้ตัวแลกเงินในการชำระหนี้ในทางการค้าภายในประเทศนั้น ปัจจุบันยังมีอยู่บ้าง ในกรณีที่เป็นการค้าชำระหนี้จำนวนมาก ๆ เช่น การซื้อขายที่ดิน ซึ่งในกรณีเช่นนั้นธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้จ่ายตามตัวแลกเงินแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังต้องทำการรับรองหรืออาวัลตัวแลกเงินฉบับนั้น ให้แก่ผู้ทรงอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อความแน่นอนในการได้รับชำระหนี้ตามตัวแลกเงิน ในกรณีนี้ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินจะต้องมีการติดต่อกับธนาคารพาณิชย์เพื่อขอสินเชื่อรับรองหรืออาวัลตัวแลกเงินเพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ทำการรับรองหรืออาวัลตัวแลกเงินนั้นต่างหากจากบทบาทหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในการเป็นผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงิน ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อแก่ผู้ที่ยื่นขอให้ทำการรับรองหรืออาวัลนั้น ตัวแลกเงินดังกล่าวจะถูกใช้ในธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ในการรับรองหรืออาวัล ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในข้อ 2.2.3

สำหรับผู้ทรงตัวแลกเงินนั้นอาจไม่ได้เก็บตัวแลกเงินรอไว้จนกว่าจะครบกำหนดชำระเงินตามตัว หากแต่อาจนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารพาณิชย์ผู้รับรองหรืออาวัลนั่นเองหรือธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ในกรณีนี้เป็นการใช้ตัวแลกเงินที่เกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ในการขายลดตัวเงิน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในข้อ 2.2.2

3.2 การใช้ตัวแลกเงินในธนาคารพาณิชย์ด้านการเงิน

3.2.1 ใช้ในสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงิน (Term Loan against B/E)

การใช้ตัวแลกเงินในรูปแบบนี้ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์จะขอกู้ยืมเงินกับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งอาจมีหรือไม่มีสัญญากู้ยืมเงิน เป็นสัญญาหลักก็ได้ และในการเบิกเงินกู้แต่ละครั้ง ลูกค้าจะส่งจ่ายตัวแลกเงินให้ไว้กับธนาคารพาณิชย์เพื่อชำระหนี้แก่ธนาคารพาณิชย์ดังกล่าว

ในกรณีที่มีสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาหลัก เป็นกรณีที่ลูกค้ำของธนาคารพาณิชย์มีความประสงค์จะใช้วงเงินสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินกับทางธนาคารพาณิชย์เป็นเวลานาน หากแต่ว่าในการใช้เงินแต่ละคราวในทางธุรกิจยังเป็นการไม่แน่นอนว่าจะใช้เงินจำนวนเท่าใด มากน้อยเพียงใด แต่มักเป็นการใช้เงินคราวละมาก ๆ และระยะเวลาไม่นาน ซึ่งส่วนมากเป็นการใช้เงินเพื่อลงทุนหมุนเวียนในธุรกิจเพื่อการผลิต และเป็นธุรกิจที่มีการหมุนเวียนในกระแสการเงิน (Cash Flow) ที่คล่อง จึงขอวงเงินสินเชื่อประเภทนี้ไว้รองรับธุรกิจของตน สำหรับการกู้ยืมเงินระยะยาวซึ่งเบิกเงินกู้ทั้งจำนวนตามสัญญาและผ่อนใช้คืนเป็นคราว ๆ นั้น มักเป็นการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร (Fixed Asset) เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อเครื่องจักร หรือก่อสร้างโรงงาน เป็นต้น

โดยมุมมองของธนาคารพาณิชย์สำหรับการให้กู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบการเบิกและชำระหนี้เงินกู้ดังกล่าวแล้ว ธนาคารจะถือว่าสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาหลัก ส่วนตัวแลกเปลี่ยนนั้น เป็นเพียงเอกสารประกอบโดยเปรียบเสมือนหลักฐานการรับเงินกู้ และในการดำเนินคดีกับลูกค้ำนั้นธนาคารก็จะฟ้องร้องดำเนินคดีตามสัญญากู้ยืมเงินเป็นหลัก โดยอ้างตัวแลกเปลี่ยนและเอกสารอื่น ๆ ที่ลูกค้ำทำไว้กับทางธนาคารเป็นเอกสารประกอบเพื่อแสดงถึงความสมบูรณ์ของสัญญากู้ยืมเงิน

สำหรับกรณีที่เป็นการกู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบโดยไม่มีสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาหลักนั้น มักเป็นกรณีที่ลูกค้ำของธนาคารพาณิชย์ประสงค์จะใช้เงินเพื่อหมุนเวียนในธุรกิจทำนองเดียวกับข้างต้น หากแต่ใช้เงินเป็นครั้งคราวเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงินหลายคราวติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงไม่จำเป็นต้องมีสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นสัญญาหลักแต่อย่างใด อาจเป็นการใช้เงินจำนวนมากเพียงครั้งเดียวและสามารถชำระหนี้ได้ภายในเวลาอันสั้น เป็นต้นกรณีเช่นนี้ ธนาคารพาณิชย์จะกำหนดวงเงินสินเชื่อเป็นครั้งคราว สำหรับเอกสารที่ลูกค้ำและธนาคารพาณิชย์ต้องทำไว้ต่อกัน เช่น หนังสือขอเบิกเงิน, ตัวแลกเปลี่ยน ฯลฯ ซึ่งมีการระบุนรายละเอียดไว้ และอาจมีข้อความที่แตกต่างกันในแต่ละธนาคารพาณิชย์

หากจะกล่าวตามกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นกรณีที่ลูกค้ำได้ทำสัญญากู้ยืมเงินเป็นสัญญาหลักไว้กับธนาคารพาณิชย์หรือไม่ก็ตาม แต่ในทางเอกสารสัญญาแล้ว ธนาคารพยายามที่จะให้ลูกค้ำมีนิติสัมพันธ์กับธนาคารพาณิชย์ ในรูปแบบของการกู้ยืมเงิน มิใช่ตัวเงิน เช่น ระบุไว้ในหนังสือขอเบิกเงินกู้ เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากอายุความในการฟ้องร้องดำเนินคดีสำหรับหนี้กู้ยืมเงินนั้นมีอายุความที่นานกว่าอายุความของตัวแลกเปลี่ยนมาก กล่าวคือ การฟ้องร้องโดยอาศัยมูลหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน มีอายุความ 10 ปี ส่วนการฟ้องร้องผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนมีอายุความเพียง 3 ปี

การกู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเงินเป็นเอกสารประกอบ ธนาคารจะใช้การกู้ยืมเงินเป็นนิติกรรมหลัก ส่วนตัวเงินนั้นใช้เป็นเพียงเอกสารประกอบสัญญาหลัก คือสัญญากู้ยืมเงิน

นอกจากสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against B/E) ดังกล่าวแล้ว ยังมีวงเงินสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตัวสัญญาใช้เงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against P/N) ซึ่งใกล้เคียงกัน หากแต่ใช้ ตัวสัญญาใช้เงิน (P/N หรือ Promisory Note) เป็นเอกสารประกอบการเบิกเงินกู้และชำระหนี้ระหว่างกัน ซึ่งสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตัวสัญญาใช้เงินเป็นเอกสารประกอบ(Loan against P/N)นี้ ธนาคารพาณิชย์มักให้แก่ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ทั่วไป และมักไม่ใช่บริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจที่มีชื่อเสียงที่ประชาชนรู้จักโดยทั่วไป และธนาคารพาณิชย์ไม่ประสงค์จะนำตัวสัญญาใช้เงินที่ลูกค้าส่งจ่ายเพื่อเบิกเงินกู้และชำระหนี้ไว้ไปจำหน่ายต่อ ส่วนสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against B/E) นั้นธนาคารพาณิชย์มักให้แก่ลูกค้าที่เป็นบริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจที่มีชื่อเสียงที่ประชาชนรู้จักโดยทั่วไป และธนาคารพาณิชย์ประสงค์จะนำตัวแลกเงินที่ลูกค้าส่งจ่ายเพื่อเบิกเงินกู้และชำระหนี้ไว้ไปจำหน่ายต่อ ซึ่งจะได้กล่าวในบทนี้ ข้อที่ 3 ต่อไป

3.2.2 ใช้ในสินเชื่อประเภทขายลดตัวเงิน (Bill Discount)

การใช้ตัวแลกเงินในรูปแบบนี้ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์จะนำตัวแลกเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งตัวแลกเงินที่นำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์นี้ อาจเป็นตัวแลกเงินทางการค้า¹⁹ เช่น ตัวแลกเงินที่ได้มาจากการค้าระหว่างประเทศ หรือการค้าภายในประเทศ หรือเป็นตัวแลกเงินทางการเงิน²⁰ เช่น ตัวแลกเงินที่สถาบันการเงินบางประเภทออกมาเพื่อระดมทุน ก็ได้ และผู้ขายอาจเป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือสถาบันการเงิน ก็ได้

ตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อมักเป็นตัวแลกเงินที่มีสถาบันการเงินหรือธนาคารพาณิชย์อื่นได้รับรองหรืออวัลแล้ว ในกรณีนี้ลูกค้าที่จะนำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายให้กับธนาคารพาณิชย์จะต้องมีสินเชื่อประเภทขายลดตัวเงินกับธนาคารพาณิชย์ นอกจากการขายลดตัวแลกเงินดังกล่าวข้างต้นแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังมีการรับซื้อลดตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค ซึ่งเป็น

¹⁹ ตัวแลกเงินทางการค้า หมายถึง ตัวแลกเงินที่ผู้ออกตัวเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ในทางการค้า (Commercial Bill) เช่น ใช้ชำระหนี้ค่าสินค้า เป็นต้น

²⁰ ตัวแลกเงินทางการเงิน หมายถึง ตัวแลกเงินที่ผู้ออกตัวเพื่อใช้ในวัตถุประสงค์ในทางการเงิน (Financial Bill) เช่น ใช้ในการระดมทุน เป็นต้น

สินเชื่อสำหรับธุรกิจที่ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์ได้รับมาจากลูกหนี้ทางการค้าแล้วนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะไม่ขอกว่าในที่นี้

3.2.3 ใช้ในสินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลตั๋วเงิน (Accept or Aval)

สินเชื่อประเภทนี้ ธนาคารพาณิชย์จะมีหน้าที่ในการรับรองตั๋วแลกเงิน (Accepted) ซึ่งตามกฎหมายผู้ที่รับรองการจ่ายเงินได้ คือคู่สัญญาในตั๋วแลกเงินที่อยู่ในฐานะผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงิน²¹ และเมื่อธนาคารพาณิชย์ได้มีการรับรองการจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตั๋วแลกเงินแล้ว ธนาคารพาณิชย์ย่อมตกอยู่ในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องชำระหนี้ตามตั๋วแลกเงินให้แก่ผู้ทรง²²

สำหรับกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ อวัลตั๋วแลกเงินนั้น เป็นกรณีที่ธนาคารพาณิชย์มิใช่คู่สัญญาในตั๋วแลกเงิน หากแต่ธนาคารพาณิชย์เข้ารับประกันการจ่ายเงิน²³ กล่าวคือ ธนาคารพาณิชย์มีความรับผิดชอบอย่างผู้ค้ำประกัน ตามตั๋วแลกเงินที่ตนอวัล

โดยปกติแล้วการที่ธนาคารพาณิชย์จะทำการรับรองหรืออวัลตั๋วแลกเงินให้แก่ลูกค้ารายใดนั้น ลูกค้าจะต้องมีการติดต่อกับทางธนาคารพาณิชย์เพื่อขอสินเชื่อรับรองหรืออวัลตั๋วเงินกับทางธนาคารเสียก่อน โดยกำหนดวงเงินของสินเชื่อที่จะขอให้ธนาคารพาณิชย์ให้การรับรองหรืออวัลตั๋วเงิน รวมทั้งมีหลักประกันมอบให้ไว้แก่ธนาคารทำนองเดียวกับสินเชื่ออื่น ๆ โดยทั่วไปด้วย

ตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ทำการรับรองหรืออวัลให้แก่ลูกค้านั้น อาจเป็นตั๋วที่มีวัตถุประสงค์ทางการค้า ซึ่งเป็นการสั่งจ่ายเพื่อชำระหนี้ทางการค้าหรือเป็นตั๋วแลกเงินที่มีวัตถุประสงค์ทางการเงิน ซึ่งเป็นการระดมเงินก็ได้

3.2.4 ใช้ในธุรกรรมการเงินในระหว่างสถาบันการเงิน (Inter Bank)

การใช้ตั๋วแลกเงินในธุรกรรมทางการเงินระหว่างสถาบันการเงินนั้น อาจเป็นการทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างธนาคารพาณิชย์ด้วยกันเอง หรือ ธนาคารพาณิชย์กับสถาบันการเงิน

63

²¹ มาตรา 927 “อันตั๋วแลกเงินนั้นจะนำไปยื่นแก่ผู้จ่าย ณ ที่อยู่ของผู้จ่าย เพื่อให้รับรองเมื่อไร ๆ ก็ได้ จนกว่าจะถึงเวลากำหนดใช้เงิน...”

²² มาตรา 937 “ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตั๋วแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน”

²³ มาตรา 938 “ตั๋วแลกเงินจะมีผู้ค้ำประกันรับประกันการใช้เงินทั้งจำนวนหรือแต่บางส่วนก็ได้ ซึ่งท่านเรียกว่า “อวัล”

ประเภทอื่น การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในบทบาทหน้าที่นี้มักใช้ในการกู้ยืมเงินระยะสั้น การที่ไม่จัดบทบาทหน้าที่ของตัวแลกเปลี่ยนประเภทนี้อยู่ในบทบาทหน้าที่ด้านสินเชื่อย่างต้น ก็เนื่องจากการกู้ยืมเงินดังกล่าวแม้จะใช้คำว่า การกู้ยืมในระหว่างสถาบันการเงินก็ตาม แต่โดยวัตถุประสงค์หลักของการใช้เงินแล้ว มีลักษณะเป็นการโอนเงินระหว่างสถาบันการเงินหนึ่งไปยังอีกสถาบันการเงินหนึ่ง เพื่อลดสภาพคล่องทางการเงินของสถาบันการเงินที่มีเงินอยู่เป็นจำนวนมากให้มีภาระด้านต้นทุนเงินฝากลดลง ดังนั้น ด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมือนการกู้ยืมเงินทั่วไปดังกล่าว จึงขอจัดกรณีการออกตัวแลกเปลี่ยนเพื่อชำระหนี้หรือโอนเงินในระหว่างสถาบันการเงินให้อยู่ในบทบาทหน้าที่ด้านธุรกรรมในระหว่างสถาบัน ซึ่งลักษณะที่เห็นได้ชัดของตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในบทบาทหน้าที่ดังกล่าว จะมีระยะเวลาชำระหนี้ที่สั้นมาก บางครั้งเพียง 1 วัน เท่านั้น และธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยน

อนึ่ง หากเป็นกรณีที่สถาบันการเงินหนึ่งกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ระยะยาว โดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบในการเบิกเงินและชำระหนี้ระหว่างกัน และมีวัตถุประสงค์คืออย่างการกู้ยืมเงินทั่วไป เช่น ใช้ในการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร เป็นต้น แม้เป็นการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงินแต่เป็นการกู้ยืมเงินทั่วไป จึงควรจัดอยู่ในบทบาทหน้าที่ด้านสินเชื่อย่างข้อ 2.1.4 ข้างต้น

3.2.5 ใช้ในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์หมายถึง ตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินการติดต่อผู้ระดมเงิน โดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องมือในการระดมเงินและติดต่อผู้ลงทุนที่ต้องการลงทุนในตัวแลกเปลี่ยน โดยธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวกลางในการติดต่อและดำเนินการให้แก่บุคคลทั้งสองฝ่ายดังกล่าว โดยธนาคารมิได้เก็บตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวไว้เพื่อเรียกเก็บเงินเสียเองเมื่อตัวแลกเปลี่ยนครบกำหนดชำระ หากแต่ได้นำตัวแลกเปลี่ยนนั้นจำหน่ายออกไปอีกทอดหนึ่ง เสมือนธนาคารพาณิชย์เป็นตัวผ่านของตัวแลกเปลี่ยน (In and Out) บทบาทหน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ที่คล้ายเป็นคนกลางหรือตัวกลางหรือสื่อกลางในการดำเนินการและจัดการตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าว เป็นการทำธุรกรรมในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์โดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องมือ

โดยปกติแล้วธนาคารพาณิชย์ สามารถระดมเงินออกมาจากตลาดการเงิน หรือจากประชาชนทั่วไป (Public) โดยการรับฝากเงินในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยมีพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายที่ควบคุมการทำธุรกรรมและการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ แต่เนื่องจากในการทำธุรกรรมของธนาคารพาณิชย์นั้น มีตัวแลกเปลี่ยนเข้ามาเกี่ยวข้อง และเนื่องจากตามลักษณะของตัวแลกเปลี่ยนที่มีคู่สัญญา

3 ฝ่ายดังกล่าว ทำให้ธนาคารพาณิชย์นำตัวแลกเปลี่ยนที่ผ่านเข้ามาในธุรกรรมของธนาคารพาณิชย์ นั้นเป็นช่องทางในการเพิ่มรอบหมุนทางการเงินและกระจายลูกค้าด้านเงินฝากให้มีการลงทุนในรูปแบบของตัวเงิน เพื่อเพิ่มช่องทางการบริการทางการเงินและหาผลตอบแทนจากธุรกรรมที่ครบวงจร

สำหรับตัวแลกเปลี่ยนแล้วธนาคารพาณิชย์ไม่นิยมออกตัวแลกเปลี่ยนเพื่อนำออกขายให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นการระดมเงินได้ เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยไม่มีนโยบายสนับสนุนการกระทำดังกล่าว ทั้งนี้เพราะเห็นว่าธนาคารพาณิชย์มีช่องทางในการระดมเงินออมโดยการรับฝากเงินจำนวนมหาศาลจากประชาชนได้อยู่แล้ว ธนาคารพาณิชย์จึงไม่จำเป็นต้องระดมเงินโดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนจากประชาชน หรือจากตลาดตราสารหนี้แต่อย่างใด อีกทั้งเป็นนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ไม่ต้องการให้ธนาคารพาณิชย์ เป็นผู้ออกตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินจากประชาชน หรือจากตลาดตราสารหนี้แข่งขันกับสถาบันการเงินประเภทอื่น เช่น บริษัทเงินทุน เป็นต้น เพราะจะเป็นการเอาเปรียบสถาบันการเงินประเภทอื่น ที่ไม่สามารถระดมเงินโดยการรับฝากเงินโดยตรงจากประชาชนได้ แต่ธนาคารพาณิชย์สามารถรับซื้อตัวแลกเปลี่ยนได้ ไม่ว่าจะผู้ขายจะเป็นสถาบันการเงินบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม ในอดีตมีกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ออกตัวแลกเปลี่ยนแล้วนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินอื่นทำให้ระดมเงินได้เช่นกัน อันเป็นการเลี่ยนนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าว ซึ่งหากธนาคารแห่งประเทศไทยตรวจพบอาจมีมาตรการลงโทษ ในปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ไม่ประสงค์จะกระทำการดังกล่าว เนื่องจากมีเงินฝากสิ้นระบบอยู่เป็นจำนวนมากและธนาคารแห่งประเทศไทยมีมาตรการตรวจสอบที่รัดกุมขึ้น

ตัวแลกเปลี่ยนที่นำมาใช้ในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ นั้น อาจมีได้ใน 2 รูปแบบ กล่าวคือ

รูปแบบที่ 1 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน กรณีนี้ธนาคารพาณิชย์ได้ตัวแลกเปลี่ยนมาแล้วจึงโอนตัวแลกเปลี่ยนต่อไปให้แก่ผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยน โดยมีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินการติดต่อและจัดหาผู้ลงทุน

รูปแบบที่ 2 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับรองหรืออ่าวัดตัวแลกเปลี่ยน กรณีนี้ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนทำการโอนให้แก่ผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยน โดยมีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ดำเนินการติดต่อและจัดหาผู้ลงทุนและเป็นผู้รับรองหรืออ่าวัด

4. ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

4.1 ประเภทของธุรกรรมที่ใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

เนื่องจากตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น ต้องมีธนาคารพาณิชย์มาเกี่ยวข้องเป็นตัวกลางระหว่างผู้ระดมเงินและผู้ลงทุน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจและมองภาพของช่องทางที่ได้มาซึ่งตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ จึงต้องทราบถึงประเภทของธุรกรรมอันเป็นที่มาของตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ดังต่อไปนี้ คือ

4.1.1 ธุรกรรมประเภทกู้ยืมเงิน

ตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ที่มาจากธุรกรรมประเภทกู้ยืมนี้ ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากลูกค้าสินเชื่อประเภทกู้ยืม (Loan against B/E) โดยมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบนี้ ส่วนมากธนาคารพาณิชย์จะให้สินเชื่อประเภทนี้แก่องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีกิจการเป็นที่รู้จักของประชาชนโดยทั่วไป มีฐานะทางการเงินที่มั่นคง และมีเสถียรภาพในการดำเนินธุรกิจมาเป็นเวลานาน

ส่วนมากการที่ธนาคารพาณิชย์ ได้อนุมัติสินเชื่อประเภทกู้ยืม โดยมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบ (Loan against B/E) ธนาคารพาณิชย์จะมีแผนการในการจำหน่ายตัวแลกเปลี่ยนที่ออกภายใต้การกู้ยืมดังกล่าวไว้ล่วงหน้าแล้ว โดยมีหรือสามารถหาผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยนไว้แล้ว ซึ่งผู้ลงทุนจะเป็นผู้ที่มีเงินออมหรือเป็นลูกค้าเงินฝากของธนาคารพาณิชย์อยู่แล้วและต้องการลงทุนในตัวแลกเปลี่ยน ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ไม่มีการนำตัวเงินไปจำหน่ายต่อนั้น ธนาคารพาณิชย์มักจะอนุมัติเป็นวงเงินสินเชื่อประเภทกู้ยืมโดยมีตัวสัญญาใช้เงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against P/N) แทน ซึ่งในกรณีสินเชื่อประเภทกู้ยืมโดยมีตัวสัญญาใช้เงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against P/N) นี้ ธนาคารพาณิชย์จะใช้ตัวสัญญาใช้เงินเป็นหลักฐานในการเรียกร้องให้ชำระหนี้จากลูกค้าประกอบกับสัญญากู้ยืมเงิน กล่าวคือ จะถือตัวสัญญาใช้เงินไว้จนครบกำหนด ดังนั้นตัวสัญญาใช้เงินดังกล่าวจึงเป็นตัวเงินที่ลูกค้าออกให้แก่ธนาคารพาณิชย์เพื่อเป็นหลักฐานในการเบิกถอนเงินกู้และชำระหนี้เงินกู้ระหว่างกัน โดยมีได้ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์แต่อย่างใด

ตั๋วแลกเงินที่ได้มาจากสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตั๋วแลกเงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan against B/E) นี้ ส่วนใหญ่ธนาคารพาณิชย์ จะใช้ในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

4.1.2 ธุรกรรมประเภทขายลดตั๋วเงิน (Bill Purchase or Bill Discount)

ตั๋วแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ที่ได้มาจากการขายลดตั๋วเงินนี้ เป็นการรับซื้อจากลูกค้าที่มีการติดต่อกับธนาคารพาณิชย์ประเภทสินเชื่อขายลดตั๋วเงิน ซึ่งอาจเป็นวงเงินสินเชื่อแบบถาวร หรือชั่วคราว

วงเงินสินเชื่อขายลดตั๋วเงินแบบถาวร มีลักษณะที่ลูกค้านำตั๋วแลกเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์เป็นประจำ และใช้วงเงินต่อเนื่อง

วงเงินสินเชื่อขายลดตั๋วแลกเงินแบบชั่วคราว มีลักษณะที่ลูกค้านำตั๋วแลกเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์เป็นครั้งคราว ซึ่งอาจเป็นการขายเพียงครั้งเดียวก็ได้

ผู้ที่นำมาขายอาจเป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคล หรือสถาบันการเงิน ในกรณีผู้ที่นำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ไม่ใช่สถาบันการเงิน ธนาคารพาณิชย์จะรับเฉพาะตั๋วแลกเงินที่มีสถาบันการเงินรับรองหรืออวัล ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการได้รับชำระหนี้ตามตั๋วแลกเงิน ในกรณีที่สถาบันการเงินนำมาขายอาจเป็นกรณีที่สถาบันการเงินนั้นเป็นผู้ออกตัวเองแล้วนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์เพื่อระดมทุนหรือเป็นตั๋วแลกเงินที่สถาบันการเงินนั้นได้มาจากผู้ทรงคนก่อนแล้วมีการโอนเปลี่ยนมือมายังสถาบันการเงินอีกทอดหนึ่งหรือหลายทอดก็ตาม จากนั้นสถาบันการเงินจึงนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์²⁴

ตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากการรับซื้อนี้ ยังไม่แน่นอนว่าธนาคารพาณิชย์จะจำหน่ายออกไปทุกฉบับ ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์นำออกจำหน่ายให้แก่ผู้มีเงินออมที่ต้องการลงทุนในตั๋วแลกเงิน (ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าที่มีการฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์ไว้ก่อนแล้วนั่นเอง เป็นผู้ซื้อตั๋วแลกเงินต่อไป) จึงจะถือว่า เป็นตั๋วแลกเงินในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการ

²⁴ ปัจจุบันนอกจากธนาคารพาณิชย์ที่เป็นตลาดรองในการรับซื้อตั๋วแลกเงินซึ่งเป็นตราสารหนี้ประเภทหนึ่งแล้ว ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยยังเป็นหน่วยงานที่รับเป็นตัวกลางหรือเป็นตลาดรองในการซื้อขายตราสารหนี้ ที่เรียกว่า Bond Exchange หรือ B Ex ด้วย ดังนั้น Bond Exchange จึงมีส่วนช่วยให้ตราสารหนี้มีสภาพคล่องมากยิ่งขึ้น

ระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ แต่หากธนาคารพาณิชย์ถือครองตั๋วแลกเงินที่รับซื้อไว้ นั่นไว้เอง โดยไม่ได้จำหน่ายตั๋วแลกเงินนั้นออกไป เพื่อรอให้ครบกำหนดชำระเงินตามตั๋วแลกเงินแล้วจึงนำไปเรียกเก็บกรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นตั๋วแลกเงินในธุรกรรมที่เป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่แล้วตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์นำออกจำหน่ายนั้น จะเป็นตั๋วแลกเงินที่สถาบันการเงินนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ โดยที่สถาบันการเงินเป็นผู้ส่งจ่ายหรือเป็นผู้จ่าย และได้รับรองตั๋วแลกเงินนั้น

4.1.3 ธุรกรรมประเภทรับรองหรืออาวัลตั๋วเงิน (Accept or Aval)

ธุรกรรมในการให้การรับรองหรืออาวัลตั๋วแลกเงินของธนาคารพาณิชย์นั้นธนาคารพาณิชย์ถือความเป็นสินเชื่อย่างหนึ่ง ที่ลูกค้าต้องมีการติดต่อและขอวงเงินรับรองหรืออาวัลตั๋วเงิน ซึ่งต้องมีการพิจารณาหลักประกันประกอบการอนุมัติวงเงินรับรองหรืออาวัลให้แก่ลูกค้าที่จะขอให้ทางธนาคารพาณิชย์ทำการรับรองหรืออาวัลตั๋วแลกเงินด้วย ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถบังคับเอาจากหลักประกันได้ ในกรณีที่ลูกค้าไม่ชำระหนี้ตามตั๋วแลกเงินให้แก่ผู้ทรงเป็นเหตุให้ธนาคารพาณิชย์ต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตามตั๋วแลกเงินจากกรณีที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้การรับรองหรืออาวัลตั๋วแลกเงินดังกล่าว

ตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์รับรองนั้น ธนาคารพาณิชย์อยู่ในฐานะผู้จ่ายเงินตามตั๋วแลกเงิน เนื่องจากผู้ที่จะทำการรับรองตั๋วแลกเงินคือ ผู้จ่าย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 927 บัญญัติว่า "อันตั๋วแลกเงินนั้นจะนำไปยื่นแก่ผู้จ่าย ณ ที่อยู่ของผู้จ่าย เพื่อให้รับรองเมื่อไรก็ได้ จนกว่าจะถึงเวลากำหนดใช้เงินและผู้ทรงจะเป็นผู้ยื่นหรือเพียงแต่ผู้ที่ได้ตัวนั้นไว้ในครอบครองจะเป็นผู้นำไปยื่นก็ได้"

สำหรับวิธีในการรับรองตั๋วแลกเงินนั้น มาตรา 931 บัญญัติว่า "การรับรองนั้นพึงกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตั๋วแลกเงินเป็นถ้อยคำสำนวนว่า "รับรองแล้ว" หรือความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อของผู้จ่าย อนึ่ง เพียงแต่ ลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในหน้าตั๋วแลกเงิน ท่านก็จัดว่าเป็นคำรับรองแล้ว"

การรับรองตามกฎหมายมีอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ การรับรองตลอดไป และการรับรองเบี่ยงบ่าย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 935 บัญญัติว่า "อันการรับรองนั้นย่อมมีได้สองสถาน คือ รับรองตลอดไป และรับรองเบี่ยงบ่าย

การรับรองตลอดไป คือ ยอมตกลงโดยไม่แก่ง้างคำสั่งของผู้ส่งจ่ายแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

ส่วนการรับรองเบี่ยงปายนั้น กล่าวเป็นเนื้อความทำผลแห่งตัวเงินให้แก่ไปจากที่เขียนสั่งไว้

กล่าวโดยเฉพาะก็คือว่า ถ้าคำรับรองมีเงื่อนไขก็ดี หรือรับรองแต่เพียงบางส่วนก็ดี ท่านว่าเป็นรับรองเบี่ยงปาย“

การรับรองของธนาคารพาณิชย์ในตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นการรับรองตลอดไป ทั้งนี้เนื่องจากผู้ลงทุนมีความเชื่อมั่นในการรับรองของธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น หากเป็นการรับรองแบบเบี่ยงปาย จะทำให้ผู้ลงทุนไม่มีความเชื่อมั่นในตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์นำออกจำหน่าย

ผลของการรับรอง เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 937 บัญญัติว่า “ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน“

สำหรับตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์อวัลนั้น ธนาคารพาณิชย์อยู่ในฐานะผู้ค้ำประกันการใช้เงินตามตัวแลกเงินทั้งจำนวนหรือแต่บางส่วน ตามแต่ธนาคารพาณิชย์จะจัดแจ้งการอวัลไว้ในตัวแลกเงิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 938 บัญญัติว่า “ตัวแลกเงินจะมีผู้ค้ำประกันรับประกันการใช้เงินทั้งจำนวนหรือแต่บางส่วนก็ได้ ซึ่งท่านเรียกว่า “อวัล“

อันอวัลนั้นบุคคลภายนอกคนใดคนหนึ่งจะเป็นผู้รับอวัล หรือแม้คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้“

ดังนั้น การอวัลจึงเป็นการค้ำประกันการชำระหนี้ตามตัวเงินซึ่งกฎหมายได้กำหนดการเรียกชื่อไว้เป็นพิเศษ โดยไม่เรียกว่า “ผู้ค้ำประกัน“ แต่เรียกว่า “ผู้รับอวัล“ แทนธนาคารพาณิชย์อาจเป็นผู้รับอวัลในฐานะบุคคลภายนอก กล่าวคือ ไม่ใช่คู่สัญญาใด ๆ ในตัวแลกเงิน หรือเป็นคู่สัญญาในตัวแลกเงินอยู่แล้ว ก็สามารถเป็นผู้รับอวัลได้ เช่น ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้จ่ายและผู้รับรองการใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้วก็สามารถเป็นผู้รับอวัลตัวแลกเงินดังกล่าวนี้ได้ อีกด้วย ซึ่งในกรณีนี้ธนาคารพาณิชย์จะมีฐานะเป็นคู่สัญญาในตัวแลกเงิน เป็นผู้จ่าย ผู้รับรอง และผู้รับอวัลตามตัวแลกเงินฉบับนั้น

สำหรับวิธีการรับอวัลนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 939 บัญญัติว่า “อันการรับอวัลยอมทำให้กันด้วยเขียนลงตัวเงินนั่นเอง หรือที่ใบประจำต่อ

ในการนี้พึงใช้ถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอวัล“ หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อผู้รับอวัล

อนึ่งเพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตัวเงิน ท่านก็จัดว่าเป็นคำรับอาวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่ เป็นลายมือชื่อของผู้จ่ายหรือผู้ส่งจ่าย

ในคำรับอาวัลต้องระบุว่ารับประกันผู้ใด หากมิได้ระบุท่านให้ถือว่ารับประกันผู้ส่งจ่าย"

ผลของการรับอาวัล เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้รับอาวัลตัวแลกเงินแล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 940 บัญญัติว่า "ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนค้ำประกัน

แม้ถึงว่าความรับผิดชอบใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบท่านว่าข้อที่สัญญารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์

เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบียดเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้นั้น"

ดังนั้นความรับผิดชอบและสิทธิไล่เบียดของผู้รับอาวัลจึงมีลักษณะที่คล้ายกับผู้ค้ำประกัน กล่าวคือ ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรง ซึ่งเป็นเจ้านี้ตามตัวแลกเงิน และเมื่อใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ก็มีสิทธิไล่เบียดเอาแก่บุคคลที่ตนได้ประกันไว้ แต่กรณีการรับอาวัล กฎหมายให้มีสิทธิไล่เบียดเอาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบแทนบุคคลที่ผู้อาวัลได้ประกันไว้ด้วย

4.2 ขั้นตอนและวิธีการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

ขั้นตอนและวิธีการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นวิธีการปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ เกี่ยวกับการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่งอาจมีขั้นตอนและวิธีการที่แตกต่างกันไปบ้าง และในแต่ละธนาคารพาณิชย์อาจมีการจัดแบ่งหน้าที่ หรือหน่วยงานภายในธนาคารพาณิชย์ที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้น้ำที่งานของแต่ละด้านไม่สามารถแบ่งแยกได้ชัดเจน เช่น งานด้านการตลาดอาจรวมกับด้านผลิตภัณฑ์ หรืองานด้านผลิตภัณฑ์อาจรวมกับงานด้านปฏิบัติการ หรือบางธนาคารพาณิชย์ อาจรวมงานทุกด้านอยู่ในหน่วยงานเดียวเพื่อให้ครบวงจร (Close Loop) หรือบริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ก็แล้วแต่ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงขั้นตอนและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ในทางปฏิบัติ ที่เป็นภาพรวม และสำคัญ ๆ ดังนี้ คือ

4.2.1 ขั้นตอนและวิธีการประเภทกู้ยืมเงิน

ขั้นตอนและวิธีการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประเภทกู้ยืมเงิน นี้ อาจแบ่งขั้นตอนและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ออกได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing)

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และ

ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation)

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)

ตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากด้านสินเชื่อนี้ เป็นตัวแลกเปลี่ยนที่มาจากสินเชื่อ ประเภทกู้ยืมเงิน (Loan against B/E) ในส่วนของวงเงินสินเชื่อประเภทนี้ อาจเป็นการกำหนดวงเงินกู้ยืมให้โดยไม่มีการทำหนังสือสัญญากู้เงิน (Loan Agreement or Loan Contract) หรือมีสัญญากู้ยืมเงินไว้ต่อกัน ก็ได้

ในกรณีที่ไม่มีการทำสัญญากู้เงินไว้เป็นหลักฐานระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ ธนาคารพาณิชย์จะมีเอกสารอื่น ๆ เช่น คำขอสินเชื่อ (Application) หนังสือขอเบิกหรือรับเงินกู้(หนังสือสัญญาว่าจะใช้เงิน) และตัวแลกเปลี่ยน เป็นต้น เป็นเอกสารที่ผู้ระดมเงินทำไว้กับธนาคารพาณิชย์ เอกสารที่ผู้ระดมเงินและธนาคารพาณิชย์ทำไว้ต่อกันนี้เป็นการผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีผลต่อคู่สัญญารวมทั้งบทกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ระหว่างกันว่าจะเป็นนิติกรรมสัญญาประเภทใด และคู่สัญญาต้องมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อกันอย่างไร ตามกฎหมายใด ทั้งนี้ส่วนมากธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้กำหนดรูปแบบและลักษณะของนิติสัมพันธ์ เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ต้องเสียเปรียบจากการทำธุรกรรมดังกล่าว แต่ส่วนใหญ่แล้วธนาคารพาณิชย์จะกำหนดรูปแบบของนิติสัมพันธ์กับลูกค้าให้เป็นลักษณะกู้ยืมเงิน มากกว่านิติสัมพันธ์ในลักษณะตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะอายุความในการฟ้องร้องตามมูลหนี้กู้ยืมมีกำหนด 10 ปี ในขณะที่อายุความในการฟ้องร้องตามมูลหนี้ตัวเงิน ในกรณีที่ฟ้องผู้รับรองตัวเงินมีอายุความ 3 ปี²⁵ ใน

²⁵ มาตรา 1001 “ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันตัวนั้น ๆ ถึงกำหนดใช้เงิน”

กรณีที่ผู้ทรงตัวแลกเงินฟ้องผู้ส่งจ่ายมีกำหนด 1 ปี²⁶ และในกรณีที่ผู้สละหลังฟ้องไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายมีกำหนด 6 เดือน²⁷ แม้จะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4330/2544 ว่า “การที่โจทก์ในฐานะผู้จ่ายหรือผู้รับรองตัวแลกเงินได้ใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินตามตัวแล้วฟ้องไล่เบี้ยเอาจากผู้ออกตัวแลกเงินนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30 หาใช่อายุความ 3 ปี ตามมาตรา 1001 ไม่ เมื่อตัวแลกเงินฉบับสุดท้ายที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกนับแต่วันครบกำหนดส่งจ่ายถึงวันฟ้องยังไม่เกิน 10 ปี ฟ้องโจทก์จึงยังไม่ขาดอายุความ” ก็ให้นำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ไม่ได้ เนื่องจากทางปฏิบัติสำหรับตัวแลกเงินที่ระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทกู้ยืมเงินนี้ ผู้ระดมเงินจะเป็นผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงิน โดยมีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับเงินตามตัวแลกเงิน เพื่อประโยชน์ในการที่ธนาคารพาณิชย์จะสามารถนำไปสละหลังและส่งมอบตัวแลกเงินโอนให้แก่ผู้ลงทุนต่อไป ดังนั้นธนาคารจึงไม่อยู่ในฐานะผู้จ่ายและผู้รับรองในอันที่จะได้รับประโยชน์จากอายุความตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว

กรณีที่ไม่มีการทำหนังสือสัญญากู้ยืมเงินระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ระดมเงินนั้น มักเป็นกรณีที่ผู้ระดมเงินต้องการระดมเงินโดยใช้ตัวแลกเงินเป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์เป็นครั้งคราว ดังนั้น หากผู้ระดมเงินต้องการจะมีการเบิกหรือถอนเงินกู้ระหว่างกันในคราวต่อไป ต้องมีการขอสินเชื่อ และตกลงกันเพื่อกำหนดวงเงินกันใหม่ เป็นคราว ๆ ไป โดยไม่ผูกพันธนาคารพาณิชย์ที่จะต้องจ่ายเงินกู้ให้แก่ลูกค้าตามที่ผู้ระดมเงินจะได้ใช้ตัวแลกเงินเป็นเอกสารในการเบิกเงินในคราวต่อไป เนื่องจากไม่มีสัญญากู้เงิน (Loan Agreement or Loan Contract) ที่ผูกพันธนาคารพาณิชย์ แต่อย่างใด อีกทั้งเอกสารหลักฐานที่ลูกค้าได้ทำไว้กับธนาคารพาณิชย์เมื่อคราวที่ใช้ตัวแลกเงินเบิกเงินและชำระหนี้เงินกู้กับจากธนาคารในคราวแรก เช่น คำขอสินเชื่อ หนังสือขอรับเงินกู้ หนังสือสัญญาว่าจะใช้เงินนั้น ก็เป็นการกำหนดการเบิกเงินและชำระหนี้กันไว้เฉพาะคราวนั้น ๆ เท่านั้น ดังนั้น วงเงินสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินที่ไม่มีสัญญา

²⁶ มาตรา 1002 “ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สละหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

²⁷ มาตรา 1003 “ในคดีผู้สละหลังทั้งหลายฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งตัวเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ผู้สละหลังเข้าถือเอาตัวเงินและใช้เงินหรือนับแต่วันที่ผู้สละหลังนั้นเองถูกฟ้อง”

เงิน (Loan Agreement or Loan Contract) จึงเหมาะสำหรับลูกค้าที่ประสงค์จะกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์ เป็นคราว ๆ ไปเท่านั้น

กรณีที่มีการทำหนังสือสัญญากู้เงิน (Loan Agreement or Loan Contract) ไว้เป็นหลักฐานระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์นั้น จะมีการจัดทำเอกสารต่าง ๆ ระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ คำขอสินเชื่อ เมื่อผู้ระดมเงินมาติดต่อกับธนาคารพาณิชย์ แต่สำหรับลูกค้ารายใหญ่ ๆ มักไม่ต้องมีใบคำขอสินเชื่อเนื่องจากธนาคารพาณิชย์จะอำนวยความสะดวกให้และขออนุมัติวงเงินกู้ยืมเงินประเภทกู้ยืมเงินโดยมีตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบ (Loan against B/E) ให้ และเมื่อธนาคารพาณิชย์อนุมัติวงเงินสินเชื่อให้แล้วก็จะทำหนังสือสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นการกำหนดวงเงินทั้งหมดที่ผู้ระดมเงินต้องการใช้เงินและธนาคารพาณิชย์จะให้การสนับสนุนไว้ ภายหลังจากนั้นเมื่อผู้ระดมเงินมีความประสงค์ที่จะระดมเงินโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ผู้ระดมเงินก็จะออกตัวแลกเปลี่ยน และทำหนังสือขอรับเงินกู้ สัญญาว่าจะใช้เงิน ให้ไว้ต่อธนาคารพาณิชย์ แต่ในกรณีที่ผู้ระดมเงินรายใหญ่หรือผู้ระดมเงินเป็นสถาบันการเงินอาจไม่ต้องทำสัญญาดังกล่าว เพียงแต่ออกตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ธนาคารพาณิชย์และมีเอกสารยืนยันการรับและส่งตัวแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

การที่ธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินได้ทำสัญญากู้เงิน (Loan Agreement or Loan Contract) ไว้ต่อกันนั้น ในทางสินเชื่อ ผู้ระดมเงินจะส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนเพื่อขอรับเงินไปจากธนาคารพาณิชย์ไม่เกินกว่าวงเงินที่กำหนดไว้ตามสัญญากู้เงินดังกล่าว โดยการรับเงินแต่ละงวดลูกค้าจะใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารหลักฐานในการเบิกเงินและรับเงินตามสัญญากู้เงิน เป็นคราว ๆ ไป และเมื่อลูกค้าได้ชำระหนี้ตามตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ธนาคารพาณิชย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ลูกค้าก็สามารถที่จะเบิกเงินและขอรับเงินกู้ในจำนวนที่ไม่เกินวงเงินที่เหลือตามสัญญากู้เงินได้จนกว่าจะมีการยกเลิกหรือระงับวงเงินกู้ยืม ตามสัญญากู้เงินดังกล่าวต่อกัน หรืออาจเป็นการเบิกถอนเงินกู้เพียงครั้งเดียวทั้งจำนวนตามสัญญากู้เงินก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่จะตกลงกัน ดังนั้นสัญญากู้เงินดังกล่าว จึงมีลักษณะเป็นการกำหนดวงเงินที่ธนาคารพาณิชย์ตกลงจะให้แก่ลูกค้าในอนาคตในจำนวนไม่เกินกว่าที่ระบุไว้ในสัญญากู้เงิน โดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเอกสารประกอบการเบิกถอนเงินกู้ระหว่างกัน

สำหรับขั้นตอน วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ ในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประเภทกู้ยืมเงินกับขั้นตอนและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ ในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทขายลดตัวเงินมีขั้นตอนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับด้านสินเชื่อ ด้านการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์และด้านปฏิบัติการ

หน่วยงานทางด้านสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์จะเป็นเสมือนประตูแรกสำหรับตัวแลกเงินที่ได้โดยวิธีทางนี้ เนื่องจากผู้ระดมเงินที่ประสงค์จะใช้ตัวแลกเงินเป็นเอกสารประกอบในการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งอาจเป็นลูกค้ารายเก่าหรือลูกค้ารายใหม่ที่หน่วยงานทางด้านสินเชื่อไปติดต่อหามาหรือมาติดต่อกับพนักงานสินเชื่อเองนี้ พนักงานสินเชื่อจะพิจารณาเกณฑ์ความเหมาะสมทางด้านสินเชื่อตามหลักทั่วไป ได้แก่

- ความสามารถในการชำระหนี้
- ความเพียงพอของหลักประกันที่เสนอมา
- ประโยชน์และความจำเป็นทางธุรกิจของลูกค้า

นอกจากนี้ ก็จะต้องพิจารณาความเหมาะสมทางด้านสินเชื่อเป็นการเฉพาะราย ได้แก่

- จำนวนวงเงินที่ต้องใช้
- ระยะเวลาชำระคืน
- ควรกำหนดเป็นวงเงินชั่วคราวหรือวงเงินถาวร
- อื่น ๆ

ซึ่งด้านสินเชื่อจะพิจารณาและนำเสนอจนได้รับการอนุมัติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing)

การตลาดสำหรับตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ที่ได้มาจากผู้ระดมเงินประเภทเงินยืมเงินนี้ จะมีภาระหน้าที่และบทบาทหน้าที่เฉพาะการขายตัวแลกเงินที่ด้านสินเชื่อดำเนินการติดต่อกับผู้ระดมเงินโดยตรงและได้ตัวแลกเงินมาจากผู้ระดมเงินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ด้านการตลาดจึงนำไปเสนอขายให้แก่ผู้ลงทุน ซึ่งเป็นลูกค้าด้านเงินฝากที่ต้องการลงทุนในตัวแลกเงินต่อไป ขั้นตอนและวิธีการของหน่วยงานด้านการตลาดในกรณีนี้จึงกำหนดไว้แต่เพียงการจำหน่ายตัวแลกเงินเท่านั้น เนื่องจากการได้ตัวแลกเงินมานั้นเป็นขั้นตอนและวิธีการทางด้านสินเชื่อ

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

ขั้นตอน วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ที่เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์นั้น ยังคงมีบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญและการประสานงานกับหน่วยงานทั้งด้านสินเชื่อ และการตลาด กล่าวคือ เมื่อด้านสินเชื่อสามารถหาผู้ระดมเงินที่ประสงค์จะใช้วงเงินกู้ยืมเงินประเภทมีตัวแลกเงินเป็นเอกสารประกอบ (Loan Against B/E) กับทางธนาคารแล้ว หน่วยงานด้านสินเชื่อต้องให้ข้อมูลและประสานงานกับด้านผลิตภัณฑ์ ในการกำหนดผลิตภัณฑ์ (ตัวแลกเงิน) เช่นเดียวกัน เพื่อให้เป็นไปตามที่ผู้ลงทุนต้องการ ในกรณีนี้หน่วยงานด้านสินเชื่อจะเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน

ด้านผลิตภัณฑ์ เพื่อให้หน่วยงานด้านผลิตภัณฑ์กำหนดรายละเอียดของตัวแลกเปลี่ยนว่าจะเป็นตัวจำนวนเท่าใด อัตราผลตอบแทนเท่าใด และอื่น ๆ แล้ว หน่วยงานด้านการตลาดและหน่วยงานด้านผลิตภัณฑ์ ยังคงต้องประสานงานกันในการดำเนินการนำตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวไปจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุน ซึ่งเป็นลูกค้าด้านเงินฝากต่อไป

ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation)

ขั้นตอน วิธีการและแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ที่เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation) สำหรับตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทกั๋วยืมเงินนี้ เกี่ยวกับการทางด้านธุรการทั่ว ๆ ไป เป็นงานที่มักเรียกว่า งานเบื้องหลัง (Back Office) หรืองานด้านสนับสนุน (Support Unit) ให้งานทางธุรกิจดำเนินไปได้โดยสมบูรณ์ ซึ่งส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับงานการทำนิติกรรมสัญญา การตรวจสอบเอกสาร การจัดเก็บเอกสาร เป็นต้น

เมื่อตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาและมีการจำหน่ายออกไปให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยนแล้ว ขั้นตอนและการปฏิบัติงานทางด้านปฏิบัติการของแต่ละธนาคารพาณิชย์ย่อมมีรูปแบบและรายละเอียดหรือข้อกำหนดของสัญญา ขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและการจัดเก็บเอกสารที่แตกต่างกันไป แต่โดยรวมแล้วทุก ๆ ธนาคารพาณิชย์จะต้องมีหน่วยงาน ขั้นตอน และวิธีปฏิบัติกำหนดไว้เป็นระเบียบของธนาคารอย่างรอบคอบ รัดกุม ทั้งนี้เพื่อป้องกันการทุจริต ความผิดพลาด และความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้

ขั้นตอน วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ สำหรับงานทางด้านปฏิบัติการดังกล่าวนี้ โดยหลัก ๆ แล้วเป็นการจัดการเกี่ยวกับ

- 1) การจัดทำนิติกรรมสัญญา และเอกสารต่าง ๆ
- 2) การตรวจสอบเอกสาร
- 3) การจัดเก็บเอกสาร
- 4) การดำเนินการเมื่อตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนด ได้แก่
 - 4.1) การเรียกเก็บเงินตามตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ลูกค้า
 - 4.2) การโอนเงินและชำระเงินให้แก่ลูกค้า

นอกจากนี้บางกรณีธนาคารพาณิชย์จะต้องติดต่อหรือแจ้งข้อมูลต่อธนาคารแห่งประเทศไทย คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) หรือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องของการประสานระหว่างธนาคารพาณิชย์กับหน่วยงานราชการที่กำกับดูแล ก็มักเป็นหน้าที่ของงานด้านปฏิบัติการ ด้วยเช่นกัน

ทุก ๆ ธนาคารพาณิชย์ จะต้องมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับงานด้านปฏิบัติการนี้อย่างรอบคอบรัดกุมทุกธนาคาร ทั้งนี้เนื่องจากความรับผิดชอบในการบริหารการเงินที่ผูกพันอยู่กับผลประโยชน์และเงินตรา หากไม่มีระบบหรือระเบียบ รวมทั้งการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพแล้ว จะทำให้เกิดความเสียหายที่เป็นตัวเงินได้โดยตรงและเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติได้

4.2.2 ขั้นตอนและวิธีการประเภทขายลดตัวเงิน

ขั้นตอน วิธีการและแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์ สำหรับตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทขายลดตัวเงินนี้ เป็นขั้นตอนและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ในการได้ตัวแลกเงินในการระดมเงินที่ธนาคารพาณิชย์มาจากการรับซื้อตัวเงินที่มีผู้นำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น การขายลดตัวเงินหรือการรับซื้อลดตัวเงินก็เป็นธุรกิจประเภทเดียวกัน

ขั้นตอนและวิธีการเกี่ยวกับการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทขายลดตัวเงิน อาจแบ่งงานได้เป็น 4 ส่วน เช่นเดียวกับขั้นตอนและวิธีการเกี่ยวกับการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทกู้ยืมเงิน ดังนี้ คือ

- ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)
- ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing)
- ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และ
- ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation)

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประเภทขายลดตัวเงินนี้ เป็นกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้ตัวแลกเงินมาจากการรับซื้อลดตัวเงินที่มีผู้ระดมเงินนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ แล้วธนาคารพาณิชย์นำออกจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุน

การรับซื้อลดตัวแลกเงิน เป็นการประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ ซึ่งทุก ๆ ธนาคารพาณิชย์สามารถดำเนินธุรกิจหรือทำธุรกรรมประเภทนี้ได้ การที่ธนาคารพาณิชย์จะรับซื้อลดตัวเงินนั้นผู้ที่นำตัวเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์จะต้องมีการติดต่อขอสินเชื่อประเภทขายลดตัวเงินกับทางธนาคารพาณิชย์ และมีการพิจารณาขออนุมัติสินเชื่อตามกฎเกณฑ์ของทางธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งอาจต้องมีหลักประกันเหมือนการกู้ยืมเงินดังกล่าวไว้ในข้อ 3.3.1 มิใช่จะ

สามารถนำตัวเงินมาขายที่เคาน์เตอร์เงินฝากอย่างกับการแลกธนบัตร ยกเว้นเช็คที่ธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นผู้ส่งจ่ายเอง ซึ่งมีสภาพเหมือนเงินสดที่สามารถขึ้นเงินได้

ผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ จะมีการกำหนดวงเงินขายลดตัวเงินระหว่างกัน โดยวงเงินขายลดตัวเงินถือเป็นวงเงินสินเชื่ออย่างหนึ่ง หรืออาจเรียกว่าสินเชื่อขายลดตัวเงิน และสินเชื่อขายลดตัวเงินนี้มีลักษณะของการให้วงเงินที่คล้ายกับสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงินตามข้อ 3.3.1 กล่าวคือ อาจกำหนดเป็นวงเงินขายลดตัวเงินเป็นการชั่วคราว และวงเงินขายลดตัวเงินเป็นการถาวร รวมทั้งมีกรณีที่ธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินทำสัญญาขายลดตัวเงิน และไม่มีการทำสัญญาขายลดตัวเงินระหว่างกันก็ได้ โดยมากแล้ววงเงินขายลดตัวเงินเป็นการชั่วคราวซึ่งหมายถึงผู้ระดมเงินประเภทขายลดตัวเงินนี้ต้องการระดมเงินจากธนาคารพาณิชย์เป็นครั้งคราว ซึ่งอาจเป็นเพียงครั้งเดียวเท่านั้น มักไม่ทำสัญญาขายลดตัวเงิน แต่สำหรับผู้ระดมเงินที่ต้องการระดมเงินประเภทขายลดตัวเงินหลายคราว และต่อเนื่องประจําวัน ในกรณีนี้ธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินมักทำสัญญาขายลดตัวเงินระหว่างกัน เพื่อความสะดวกในทางสินเชื่อ และการทำธุรกรรมระหว่างกัน

ตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อจากผู้ระดมเงินนั้น ส่วนมากจะเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่สถาบันการเงินเป็นผู้ส่งจ่ายหรือมีสถาบันการเงินเป็นผู้รับรองหรืออาวัล เนื่องจากธนาคารพาณิชย์จะนำมาจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุน ดังนั้น ตัวแลกเปลี่ยนที่รับซื้อจึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงในการชำระหนี้ และได้รับความไว้วางใจจากผู้ลงทุน

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing)

ส่วนที่เกี่ยวกับด้านการตลาดนี้ หมายความรวมถึง การตลาดที่ทำให้ได้มาซึ่งตัวแลกเปลี่ยน และการตลาดในการจำหน่ายตัวแลกเปลี่ยนออกไปให้แก่ผู้ลงทุนด้วย

เนื่องจากตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อมานั้น ส่วนมากเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่ได้มาจากสถาบันการเงินทั้งที่มีตัวแลกเปลี่ยนอยู่แล้ว และสถาบันการเงินที่ต้องการระดมเงินทุนด้วยการออกตัวแลกเปลี่ยน หรือตัวแลกเปลี่ยนที่มีสถาบันการเงินอื่นรับรองหรืออาวัล ปัจจุบันการซื้อขายตัวแลกเปลี่ยน สำหรับกรณีที่ธนาคารพาณิชย์รับซื้อมาจากสถาบันการเงินอื่นที่ออกตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ธนาคารพาณิชย์นั้น ยังเป็นการทำธุรกรรมกันโดยตรงระหว่างธนาคารพาณิชย์ผู้ซื้อและสถาบันการเงินผู้ขาย หรือที่เรียกว่า Over The Counter (OTC)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการซื้อขายตราสารนั้น มีข้อเท็จจริงที่ควรรู้เกี่ยวกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมการซื้อขายตราสารนั้นนอกจากธนาคารพาณิชย์และคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) แล้ว ยังมีสมาคมผู้ค้าตราสารหนี้ไทย (TBMA) หรือศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้(เดิม) ซึ่งสมาคมผู้ค้าตราสารหนี้ไทย (TBMA) นี้ไม่มีบทบาท

หรือหน้าที่ในการเป็นตลาดซื้อขายตราสารหนี้ แต่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นตราสารหนี้ในฐานะที่เป็นหลักทรัพย์ที่จะทำการซื้อขายกันเท่านั้น ดังนั้น การได้มาซึ่งตัวแลกเปลี่ยนจากตลาดตราสารหนี้ในลักษณะนี้ งานด้านการตลาดจึงมีส่วนสำคัญในการติดต่อและหาแหล่งผลประโยชน์ในทางธุรกิจให้แก่หน่วยงานของตน ที่เรียกว่าหาแหล่งผลประโยชน์ในทางธุรกิจก็เนื่องจากในทางธุรกิจแล้ว ผู้ขายสินค้า²⁸ ก็ต้องขายสินค้าของตนให้แก่ผู้ซื้อที่ให้ราคาที่สูงสุด ในขณะที่ผู้ซื้อสินค้าก็ต้องการซื้อสินค้าในราคาที่ต่ำสุด ดังนั้นฝ่ายผู้ขายจึงต้องมีการตลาดในการขายตัวแลกเปลี่ยนให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด ในขณะที่ฝ่ายผู้ซื้อก็ต้องมีการตลาดในการซื้อตัวแลกเปลี่ยนให้ได้ในต้นทุนที่ต่ำที่สุด อีกทั้งผู้ซื้อและผู้ขายในตลาดตราสารหนี้ย่อมมีหลายสถาบันการเงินและหลายธนาคารพาณิชย์ จึงเกิดกลไกการต่อรอง ตามหลักอุปสงค์และอุปทาน (Demand & Supply) จนในที่สุดผู้ซื้อและผู้ขายสามารถตกลงกันได้ การตลาดจึงเกิดขึ้น และตัวแลกเปลี่ยนกลายเป็นสินค้าที่เข้าสู่กระบวนการออกตัวแลกเปลี่ยนและส่งมอบกันต่อไป การตลาดในส่วนนี้ถือว่าเป็นการตลาดในการที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาซึ่งตัวแลกเปลี่ยน

ขั้นตอนและวิธีการได้มาซึ่งตัวแลกเปลี่ยนนั้น อาจเป็นวิธีการประมูลหรือเสนอราคา ระหว่างกันเองก็ได้ ในกรณีที่ตัวแลกเปลี่ยนที่ออกเพื่อเสนอขายที่มีมูลค่ามากอย่างในอดีตที่ผ่านมา เช่น กรณีที่บริษัทเงินทุน ออกตัวแลกเปลี่ยนเพื่อนำมาใช้ระดมทุนจากสถาบันการเงินอื่น มักเป็นการซื้อขายสิทธิในตัวแลกเปลี่ยนก่อน เมื่อมีผู้ประมูลหรือตกลงราคากันได้แล้ว จึงค่อยแจ้งให้ผู้ขายออกตัวแลกเปลี่ยนที่เป็นตราสารตามจำนวนและปริมาณต้องการต่อไป แต่ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้ตัวแลกเปลี่ยนมาจากลูกค้าที่มีตัวแลกเปลี่ยนอยู่ในความครอบครองแล้ว มีการออกตัวแลกเปลี่ยนที่เป็นรูปธรรม (Physical) เรียบร้อยแล้วนั้น ลูกค้าจึงสามารถส่งมอบตัวแลกเปลี่ยนที่มีอยู่ในความครอบครองของตนแล้วนั้นให้แก่ธนาคารพาณิชย์ได้ทันที

เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้สิทธิในตัวแลกเปลี่ยนหรือได้ตัวแลกเปลี่ยนที่เป็นฉบับ ๆ มาแล้ว ธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้บริหารเงินและผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยนไปแล้วข้างต้น จึงมีภาระหน้าที่ในอันที่จะต้องจำหน่ายตัวแลกเปลี่ยนที่ได้มาดังกล่าวออกไปให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด ในฐานะเช่นนี้ธนาคารพาณิชย์กลับฝ่ายมาอยู่ในฐานะผู้จำหน่ายตัวแลกเปลี่ยน ซึ่งต้องหาผู้รับโอนตัวแลกเปลี่ยนที่ส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าที่ใช้บริการกับธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ อยู่ก่อนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นลูกค้าด้านเงินฝาก ลูกค้าด้านการลงทุน หรือลูกค้าด้านสินเชื่อที่ดีที่มีวงเงินสินเชื่อเหลือพอที่จะสามารถเบิกถอนจากธนาคารพาณิชย์ได้อีก การตลาดของธนาคารพาณิชย์ในส่วนนี้จึงต้องประสานงานกันระหว่าง

²⁸ สินค้า ในที่นี้หมายถึงตัวแลกเปลี่ยน

หน่วยงานภายในของธนาคารพาณิชย์ด้านต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อแสวงหาอุปสงค์ (Demand) เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีตัวแลกเปลี่ยนที่เป็นอุปทาน (Supply) อยู่แล้ว ผลประโยชน์ที่ธนาคารพาณิชย์จะมอบให้แก่ลูกค้าที่เป็นผู้ซื้อตัวแลกเปลี่ยนนี้เป็นที่แน่นอนว่าต้องน้อยกว่าผลประโยชน์ที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับจากผู้ขายตัวแลกเปลี่ยน ส่วนต่างดังกล่าวจึงถือเป็นเงินได้ของธนาคารพาณิชย์ การตลาดในส่วนนี้จึงเป็นการตลาดในการที่ตัวแลกเปลี่ยนถูกจำหน่ายออกไปจากธนาคารพาณิชย์

สภาพคล่องของการจำหน่ายตัวแลกเปลี่ยนออกไปจากธนาคารพาณิชย์ สัมพันธ์กับผลตอบแทนที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดให้และความเชื่อมั่นในผู้ออกตัวแลกเปลี่ยนที่นำมาขาย หากธนาคารพาณิชย์ให้ผลตอบแทนสูงและผู้ออกตัวแลกเปลี่ยนเป็นบริษัทที่มั่นคงมีชื่อเสียง ตัวแลกเปลี่ยนนั้นย่อมมีสภาพคล่องสูง เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อที่ต้องการลงทุน

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

ผลิตภัณฑ์ในที่นี้ได้แก่ ตัวแลกเปลี่ยน ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะต้องพิจารณากำหนดรูปแบบและวิธีการสำหรับตัวแลกเปลี่ยน ว่าตัวแลกเปลี่ยนที่ได้มานั้นจะขายให้แก่ลูกค้ากลุ่มใด ในอัตราผลตอบแทนเท่าใด จำนวนเงินตามตัวแลกเปลี่ยนควรเป็นราคาฉบับละเท่าใดบ้าง กระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดการด้านผลิตภัณฑ์นี้ จะต้องทำควบคู่กันไปกับการตลาดและต้องมีการประสานงานกับด้านการตลาด เพื่อให้การออกผลิตภัณฑ์ (ตัวแลกเปลี่ยน) สอดคล้องกับความต้องการของผู้ซื้อที่เป็นผู้ลงทุน โดยมากมักเป็นลูกค้าเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ และเนื่องจากผู้ซื้อตัวแลกเปลี่ยนเป็นลูกค้าด้านเงินฝาก หรือลูกค้าด้านการลงทุน หรือลูกค้าด้านสินเชื่อที่ดีที่มีวงเงินสินเชื่อ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานด้านเงินฝากและหน่วยงานด้านสินเชื่อภายในธนาคาร ดังนั้น หน่วยงานด้านผลิตภัณฑ์จึงต้องสอบถามข้อมูลและประเมินภาวะความต้องการให้สมบูรณ์ถูกต้องกับหน่วยงานนั้น ๆ จะเห็นได้ว่า วิธีการและขั้นตอนปฏิบัติงานทั้งหลายของธนาคารพาณิชย์ มีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกันระหว่างหน่วยงานภายในของธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ การจัดการภายในองค์กรของธนาคารพาณิชย์ย่อมมีผลโดยตรงต่อการบริการลูกค้า ประชาชน และผลประโยชน์ของธนาคารพาณิชย์นั้น ๆ โดยเฉพาะตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากสถาบันการเงินที่ต้องการระดมทุนซึ่งเป็นการได้มาซึ่งสิทธิในตัวแลกเปลี่ยนจากสถาบันการเงินที่ต้องการระดมทุนก่อน งานด้านผลิตภัณฑ์นี้จะสามารถกำหนดรายละเอียดของตัวแลกเปลี่ยนเพื่อแจ้งให้สถาบันการเงินที่ได้ระดมทุนโดยใช้ตัวแลกเปลี่ยนเป็นเครื่องมือนั้นออกตัวแลกเปลี่ยนตามต้องการได้ แต่สำหรับกรณีที่เป็นตัวแลกเปลี่ยนที่ได้มาจากการรับซื้อจากผู้ทรงที่มีตัวไว้ในความครอบครองแล้วอีกทอดหนึ่งนั้น งานด้านผลิตภัณฑ์ไม่สามารถกำหนดรายละเอียดของตัวแลกเปลี่ยนได้ เนื่องจากตัวแลกเปลี่ยนได้มีการออกมามาล่วงหน้าแล้ว

ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation)

ขั้นตอนและวิธีการของธนาคารพาณิชย์ในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประเภทขายลดตั๋วเงินในส่วนที่เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการนี้ คงเหมือนกับขั้นตอน วิธีการและแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์สำหรับตัวแลกเปลี่ยนใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทกู้ยืมเงินทุกประการ เนื่องจากเป็นหน่วยงานทางด้านสนับสนุน (Back of The House) ดังนั้น ไม่ว่าตัวแลกเปลี่ยนจะได้มาจากแหล่งใดก็ตามหน่วยงาน ขั้นตอน วิธีการ และแนวทางปฏิบัติของธนาคารพาณิชย์จะเหมือนกัน เพียงแต่รองรับและประสานงานหน่วยงานภายในของธนาคารพาณิชย์ที่ต่างกัน เช่น เป็นการจัดทำ จัดเก็บ และตรวจสอบเอกสารที่ส่งมาจากหน่วยงานด้านสินเชื่อ แทนที่จะเป็นเอกสารที่ส่งมาจากหน่วยงานด้านการตลาด เป็นต้น

ตัวแลกเปลี่ยนที่มาจากการขายลดตั๋วเงินนี้ หากเป็นการรับซื้อตั๋วการค้า หรือตั๋วการเงินที่ไม่เป็นที่นิยมของผู้ลงทุน จะเป็นธุรกรรมเฉพาะในส่วนของสินเชื่อระหว่างธนาคารพาณิชย์กับลูกค้าสินเชื่อที่นำตั๋วเงินมาขายลดให้แก่ธนาคารพาณิชย์เท่านั้น แต่ตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง เฉพาะตัวแลกเปลี่ยนที่สามารถนำมาจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุนต่อไปได้เท่านั้น

4.2.3 ขั้นตอนและวิธีการประเภทรับรองหรืออวัลตั๋วเงิน

ตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ที่ได้มาจากการรับรองหรืออวัลนี้ ธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้รับรองหรืออวัลตั๋วแลกเปลี่ยนที่ผู้ระดมเงินเป็นผู้ออกตั๋วหรือส่งจ่ายตั๋ว

สำหรับขั้นตอนและวิธีการของการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น จะพบว่ามีขั้นตอนที่เหมือนกับประเภทกู้ยืมเงิน และประเภทขายลดตั๋วเงิน ตามข้อ 4.2.1 และ 4.2.2 ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น โดยมีขั้นตอนและวิธีการ 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing)

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และ

ส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation)

โดยเฉพาะขั้นตอนและวิธีการในส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านการตลาด (Marketing) ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับด้านผลิตภัณฑ์ (Product) และส่วนที่ 4 เกี่ยวกับด้านปฏิบัติการ (Operation) ในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทรับรองหรืออวัลตั๋วเงินนี้จะเหมือนกับขั้นตอนและวิธีการในการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทกู้ยืมเงินและ

ขาลดตัวเงิน ที่ได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้วในข้อ 4.2.1 และข้อ 4.2.2 ข้างต้น อีกทั้งขั้นตอนดังกล่าว ไม่มีนัยสำคัญเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่จะต้องนำมาพิจารณาในทางกฎหมายเท่าใดนัก ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวซ้ำในขั้นตอนและวิธีการประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงินนี้อีก แต่จะขอกล่าวถึงเฉพาะขั้นตอนและวิธีการประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงิน ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ เท่านั้น ซึ่งส่วนนี้มีความสำคัญเนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นที่มาของการได้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงิน และมีนัยสำคัญในทางกฎหมายที่มีผลเกี่ยวกับสถานะของคู่สัญญา นิติสัมพันธ์ และผลทางกฎหมาย ตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวเงิน

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ (Credit)

ตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงินนี้มีที่มาจากผู้ระดมเงินติดต่อขอสินเชื่อกับธนาคารพาณิชย์ประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงิน เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์ทำการรับรองหรืออวัลตัวแลกเงินที่ผู้ระดมเงินจะเป็นผู้ออกตัว เพื่อใช้ในการระดมเงิน จึงเป็นสินเชื่อที่ผู้ระดมเงินอาศัยความมั่นคงในทางการเงินของธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในหนี้ตามตัวแลกเงินร่วมกับผู้ระดมเงินในกรณีที่เป็นกรรับรองตัวแลกเงิน และเป็นผู้ค้ำประกันการชำระหนี้ตามตัวแลกเงินให้แก่ผู้ระดมเงินในกรณีที่เป็นกรอวัล โดยมีผู้ระดมเงินเป็นผู้ออกหรือผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน

สินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงินนี้อาจเป็นสินเชื่อในทางการค้าที่ลูกค้าของธนาคารพาณิชย์เป็นพ่อค้าทำธุรกิจการค้าแล้วส่งจ่ายตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินให้แก่เจ้าหนี้ทางการค้า แต่เนื่องจากเจ้าหนี้ทางการซึ่งเป็นผู้รับเงินตามตัวเงินต้องการความมั่นคงในการได้รับชำระหนี้ หรือเป็นข้อตกลงในทางการชำระหนี้ทางการค้าว่า ถ้าเป็นการชำระหนี้ด้วยตัวเงินแล้วตัวเงินดังกล่าวต้องเป็นตัวเงินที่ธนาคารพาณิชย์รับรองหรืออวัล มิฉะนั้นเจ้าหนี้ทางการซึ่งเป็นผู้รับประโยชน์ตามตัวเงินจะไม่รับตัวเงินในการชำระหนี้ ซึ่งมีผลให้ลูกหนี้ทางการค้าไม่ได้เครดิตทางการค้า และอาจต้องชำระเป็นเงินสดแทน ทำให้กระแสเงินสดหมุนเวียนของลูกหนี้ทางการค้าไม่มีสภาพคล่อง ดังนั้น ลูกหนี้ทางการค้าจึงต้องติดต่อธนาคารพาณิชย์เพื่อขอให้ทำการรับรองหรืออวัลตัวเงินเพื่อใช้ในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทางการค้า โดยธนาคารพาณิชย์ก็จะพิจารณาตามหลักเกณฑ์การให้สินเชื่อดังกล่าว ผลจากการที่ธนาคารพาณิชย์รับรองหรืออวัลตัวเงิน ทำให้ลูกหนี้ทางการค้ามีสภาพคล่องทางการเงิน มีเครดิตทางการค้าตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในตัวเงิน และไม่ต้องชำระเป็นเงินสด ซึ่งเป็นภาระแก่ลูกหนี้ทางการเป็นอย่างมาก

นอกจากการใช้สินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงินทางการค้าแล้ว ปัจจุบันสินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงินยังมีการนำมาใช้ในด้านการเงิน กล่าวคือ ผู้ระดมเงินขอสินเชื่อรับ

รองหรืออวัลต์ตัวเงิน เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์นำไปจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุน และตัวเงินที่ใช้ในการระดมเงินประเภทนี้นิยมใช้ตัวแลกเงิน เนื่องจากมีความเหมาะสมจากการที่ตัวแลกเงินมีคู่สัญญาตามตัวอยู่ 3 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายที่ 1 ได้แก่ ผู้ออกหรือผู้ส่งจ่าย ฝ่ายที่ 2 ได้แก่ ผู้จ่าย และฝ่ายที่ 3 ได้แก่ ผู้รับเงินหรือผู้ทรง ซึ่งเหมาะสมกับการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ในกรณีของการระดมเงินโดยใช้ตัวแลกเงินเป็นเครื่องมือโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ และธนาคารพาณิชย์ เป็นผู้รับรองหรืออวัลต์นี้ ธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินรวมทั้งอาจเป็นผู้อวัลต์ด้วยหรือไม่ก็ได้

ขั้นตอนและวิธีการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ประเภทรับรองหรืออวัลต์ตัวเงินที่เกี่ยวกับด้านสินเชื่อ นั้น เมื่อผู้ระดมเงินติดต่อขอสินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลต์ตัวเงินจากธนาคารพาณิชย์ และได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้ระดมเงินก็จะออกตัวแลกเงิน และธนาคารพาณิชย์ทำการรับรองหรือรับรองและอวัลต์ ในตัวแลกเงินนั้น แล้วนำไปจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุนในสินเชื่อประเภทรับรองหรืออวัลต์ตัวเงินนี้ มักจะไม่มีการทำสัญญาระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุน มักจะมีเพียงคำขอให้ธนาคารพาณิชย์รับรองหรืออวัลต์ พร้อมทั้งตัวแลกเงิน และหนังสือรับประกันใช้หรือสัญญาว่าจะใช้เงินเป็นเอกสารระหว่างกัน และเมื่อธนาคารได้ทำการรับรองหรืออวัลต์ตามตัวแลกเงินดังกล่าวแล้ว ธนาคารพาณิชย์ย่อมต้องผูกพันต่อผู้ลงทุนในฐานะผู้รับรองหรือผู้อวัลต์

เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดชำระ ผู้ลงทุนก็จะนำตัวแลกเงินดังกล่าวมาให้ธนาคารพาณิชย์ทำการเรียกเก็บเงินตามตัวแลกเงิน ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะทำการชำระเงินให้แก่ผู้ลงทุนไป จากนั้นจึงเรียกร่องเอาจากผู้ระดมเงินที่เป็นผู้ออกตัวแลกเงินต่อไป

4.3 สถานะของคู่สัญญาตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน

สถานะของคู่สัญญาตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงินนี้ จะกล่าวถึงความเป็นคู่สัญญาในมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงินระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ และธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุน ว่ามีสถานะเป็นคู่สัญญาอย่างไร มีความผูกพันกันอย่างไร เช่น ผู้ซื้อ - ผู้ขาย , ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงิน - ผู้รับเงิน หรือ ผู้จ่ายเงิน - ผู้ทรงตัวแลกเงิน เป็นต้น

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นการที่ผู้ระดมเงินใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินไปยังผู้ลงทุนโดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น จึงมีสถานะของคู่สัญญา 2 ช่วง กล่าวคือ ช่วงที่ 1 ระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ และช่วงที่ 2 ระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุน

4.3.1 สถานะของผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัว แลกเงิน

(1) กรณีธุรกรรมประเภทกู้ยืมเงิน

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ จากธุรกรรมประเภทกู้ยืมเงินนี้ สถานะของผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์จึงมีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญากู้ยืมเงินและตามมูลหนี้ตัวเงินเป็นสัญญาตัวเงิน โดยมีสถานะ ดังนี้

1) ผู้ระดมเงินอยู่ในฐานะผู้กู้ (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย และผู้รับรอง (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ให้กู้ (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้รับเงิน (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

รายละเอียดดูได้จากตัวอย่างสัญญากู้เงินและตัวอย่างแบบฟอร์มตัวแลกเงิน เอกสารหมายเลข 1 และ 4 ในภาคผนวก

(2) กรณีธุรกรรมประเภทขายลดตัวเงิน

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ จากธุรกรรมประเภทขายลดตัวเงินนั้น สถานะของผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์จึงมีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาซื้อขาย และตามมูลหนี้ตัวเงินเป็นสัญญาตัวเงิน โดยมี 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ผู้ระดมเงินเป็นผู้ออกตัวแลกเงินเพื่อระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

สถานะของผู้ระดมเงินและธนาคารพาณิชย์ มีสถานะดังนี้

1) ผู้ระดมเงินอยู่ในฐานะผู้ขาย (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย และผู้รับรอง²⁹ (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ซื้อ (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้รับเงิน (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

ลักษณะที่ 2 ผู้ระดมเงินได้ตัวแลกเงินจากผู้อื่นแล้วนำมาระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

²⁹ การที่ผู้ระดมเงินเป็นผู้รับรองตัวแลกเงินนั้น ผู้ระดมเงินในฐานะผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงินได้ทำการรับรองตัวแลกเงินไว้ในขณะที่ออกตัวแลกเงิน เพื่อเป็นการลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ลงทุน ทำให้เป็นการสะดวกแก่ผู้ลงทุนที่ไม่ต้องนำตัวแลกเงินมายื่นแก่ผู้ส่งจ่ายเพื่อให้รับรองในภายหลัง

สถานะของผู้ระดมเงินและธนาคารพาณิชย์ มีสถานะดังนี้

1) ผู้ระดมเงินอยู่ในฐานะผู้ขาย (ตามมูลหนี้เดิม) และผู้ทรงคนก่อน ซึ่งมีสถาบันการเงินเป็นผู้รับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ซื้อ (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนที่ได้รับโอนจากการสลักหลังมาจากผู้ระดมเงิน (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

รายละเอียดดูได้จากตัวอย่างหนังสือรับผิดรับใช้ในการขายลดตัวเงิน เอกสารหมายเลข 3 ในภาคผนวก

(3) กรณีธุรกรรมประเภทรับรองหรืออวัลตัวเงิน

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์จากธุรกรรมประเภทรับรองหรืออวัลนั้น สถานะของผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์มีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาไม่มีชื่อที่ผูกพันกันตามหลักเรื่องนิติกรรมสัญญาทั่วไป สถานะของผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ จึงมีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาไม่มีชื่อและตามมูลหนี้ตัวเงินเป็นสัญญาตัวเงิน ดังนี้

1) ผู้ระดมเงินอยู่ในฐานะผู้ขอให้รับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้ส่งจ่าย, ผู้รับเงิน (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ตกลงว่าจะรับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้รับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

รายละเอียดดูได้จากตัวอย่างคำขอให้ธนาคารอวัลและ/หรือรับรองตัวเงิน เอกสารหมายเลข 4 ในภาคผนวก

4.3.2 สถานะของธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุนตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวแลกเปลี่ยน

(1) กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน

การใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมทุนผ่านธนาคารพาณิชย์ จากกรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนนี้ สถานะของธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุนมีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาซื้อขายและตามมูลหนี้ตัวเงินเป็นสัญญาตัวเงิน โดยมี 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงในฐานะผู้รับเงินตามตัวแลกเปลี่ยน

สถานะของผู้ระดมเงินและธนาคารพาณิชย์ มีสถานะดังนี้

1) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในฐานะผู้ขาย (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้รับเงิน (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ผู้ลงทุนอยู่ในสถานะผู้ซื้อ (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในสถานะผู้รับโอนตัวจากการสลักหลัง (ตามมูลหนี้ตัวเงินที่ธนาคารพาณิชย์สลักหลังโอนให้)

ลักษณะที่ 2 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงในฐานะผู้รับโอนจากการสลักหลัง (ผู้ระดมเงินสลักหลังโอนให้)

สถานะของธนาคารพาณิชย์และผู้ลงทุน มีสถานะดังนี้

ก. ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ขาย(ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในสถานะผู้สลักหลังโอนตัวให้แก่ผู้ลงทุน

ข. ผู้ลงทุนอยู่ในสถานะผู้ซื้อ(ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในสถานะผู้ทรงคนปัจจุบันที่ได้รับการโอนโดยการสลักหลังจากธนาคารพาณิชย์

รายละเอียดดูได้จากตัวอย่างคำเสนอซื้อตัวแลกเงิน เอกสารหมายเลข 4 ในภาคผนวก

(2) กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับรองหรืออวัล

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมทุนผ่านธนาคารพาณิชย์ จากกรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับรองหรืออวัลตัวแลกเงินนี้ สถานะของธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุนมีความผูกพันตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาขอให้ธนาคารอวัล ซึ่งเป็นสัญญาไม่มีชื่อและตามมูลหนี้ตัวเงินเป็นสัญญาตัวเงิน โดยสถานะของผู้ระดมเงินและธนาคารพาณิชย์ มีสถานะดังนี้

1) ธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ตกลงว่าจะรับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในฐานะผู้รับรองหรืออวัล (ตามมูลหนี้ตัวเงิน)

2) ผู้ลงทุนอยู่ในสถานะผู้ขอให้ธนาคารพาณิชย์รับรองหรืออวัล(ตามมูลหนี้เดิม) และอยู่ในสถานะผู้ส่งจ่ายและผู้รับเงิน(ตามมูลหนี้ตัวเงินที่ธนาคารได้รับรองหรืออวัลให้)

4.4 เนื้อหาหลักของตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

4.4.1 ดอกเบี้ย

ตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น อาจมีทั้งที่กำหนดดอกเบี้ยไว้ในตัวแลกเงิน และไม่มีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ในตัวแลกเงิน แต่โดยส่วนมากแล้วตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์มักเป็นตัวแลกเงินชนิดที่ไม่มีการกำหนดดอกเบี้ยไว้ในตัวแลกเงิน

โดยมากแล้ว ตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์มักเป็นตัวแลกเงินที่กำหนดจำนวนเงินตามตัวแลกเงินจำนวนเต็ม ไม่มีเศษ เช่น จำนวน 10,000,000.-บาท (สิบล้าน

บาทถ้วน) เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากเป็นตัวที่ใช้ในการระดมทุนทางการเงิน (Financial Paper) แต่บางครั้ง ลูกค้าได้นำตั๋วแลกเงินที่ใช้ในทางการค้า (Commercial Paper) ซึ่งบางครั้งมีการระบุจำนวนเงินตามตั๋วแลกเงินที่มีเศษ และกำหนดกำหนดดอกเบี้ยไว้ตามหน้าตั๋วแลกเงินมาจำหน่ายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ โดยมีสถาบันการเงินอื่นรับรองหรืออาวัล ธนาคารพาณิชย์ได้รับซื้อและนำมาจำหน่ายต่อให้กับลูกค้าผู้ลงทุนในตั๋วแลกเงินซึ่งได้รับโอนตั๋วแลกเงินมาจากธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากตั๋วแลกเงินดังกล่าวนั้นมีที่มาแรกเริ่มจากการออกตั๋วแลกเงินเพื่อชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขายสินค้า ซึ่งบางครั้งคำนวณหนี้ตามสัญญาซื้อขายแล้วมีเศษ เป็นหลักหน่วย หลักสิบ หรือหลักร้อย เป็นต้น อีกทั้งการกำหนดดอกเบี้ยไว้ในตั๋วแลกเงินที่เป็นตั๋วการค้า ก็มีการกำหนดไว้ในหน้าตั๋วแลกเงิน และเป็นดอกเบี้ยคณินทรีย์ที่คู่สัญญาทางการค้าพึงได้รับจากการขายสินค้า ดังนั้นตั๋วแลกเงินในลักษณะดังกล่าว ก็จะมีจำนวนเงินตามตั๋วแลกเงินที่มีเศษ และมีดอกเบี้ยกำหนดไว้ในตั๋วแลกเงินได้

สำหรับผลตอบแทนที่ธนาคารพาณิชย์ให้แก่ผู้ให้นำตั๋วแลกเงินมาจำหน่ายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ และผลตอบแทนที่ธนาคารพาณิชย์ให้แก่ลูกค้าของธนาคารที่ลงทุนในตั๋วแลกเงินซึ่งเป็นผู้ที่รับโอนตั๋วแลกเงินไปจากธนาคารพาณิชย์นั้น ในวงการธนาคารพาณิชย์จะกำหนดให้เป็นส่วนลด (Discount) ดังนั้น ตั๋วแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์นำออกจำหน่ายให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนในตั๋วแลกเงินจึงมักเรียกว่า ตั๋วส่วนลด (Discount Coupon or Zero coupon)

การที่เรียกตั๋วแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ว่าเป็นตั๋วส่วนลด เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้ซื้อตั๋วแลกเงินดังกล่าว จะชำระเงินให้แก่ผู้ออกตั๋วแลกเงินที่นำมาระดมเงินจากธนาคารพาณิชย์หรือในจำนวนที่คิดหักไม่เต็มจำนวนที่ระบุไว้ในตั๋วแลกเงิน จำนวนเงินที่คิดหักไว้จึงเป็นส่วนลด นำไปหักออกจากจำนวนเงินที่ระบุไว้ในตั๋วแลกเงิน ธนาคารพาณิชย์จึงชำระเงินให้แก่ผู้ออกตั๋วแลกเงินสำหรับจำนวนที่หักส่วนลดจากจำนวนเงินในตั๋วแลกเงินไว้แล้ว ครั้นเมื่อถึงกำหนดไถ่ถอนตั๋วแลกเงิน ธนาคารพาณิชย์จะได้รับชำระเงินจากผู้จ่ายเงินเต็มตามที่ระบุไว้ในตั๋วแลกเงิน โดยไม่มีการชำระดอกเบี้ยให้แก่ธนาคารพาณิชย์อีกแต่อย่างใด ส่วนลดดังกล่าวนี้จึงเป็นรายรับหรือเงินได้ของธนาคารพาณิชย์จากการรับซื้อลดตั๋วแลกเงิน

สำหรับผลตอบแทนตามตั๋วแลกเงินในส่วนที่เป็นส่วนลดดังกล่าวนี้ เป็นความตกลงระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ระดมเงินและผู้ลงทุน ซึ่งเป็นสัญญาที่ทำไว้ระหว่างกันต่างหากจากตั๋วแลกเงิน ไม่ใช่ผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่ได้กำหนดไว้ในตั๋วแลกเงินอย่างดอกเบี้ยที่ได้ระบุไว้ในตั๋วแลกเงิน ดังนั้น รายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวกับส่วนลด จึงไม่ขอกล่าวในที่นี้

การกำหนดดอกเบี้ยไว้ในตัวแลกเงินนั้น อาจกำหนดได้ใน 2 ลักษณะ คือ ดอกเบี้ยอัตราคงที่ และดอกเบี้ยอัตราไม่คงที่

(1) ดอกเบี้ยอัตราคงที่

การกำหนดดอกเบี้ยในตัวแลกเงิน ชนิดอัตราคงที่นี้ เป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่แน่นอนตายตัว เช่น กำหนดไว้ว่า อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี เป็นต้น

(2) ดอกเบี้ยอัตราไม่คงที่

การกำหนดดอกเบี้ยในตัวแลกเงิน ชนิดอัตราไม่คงที่ มักกำหนดเป็นอัตราลอยตัว เป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่ผันแปรได้ เช่น กำหนดไว้ว่า อัตราดอกเบี้ยสูงสุดสำหรับลูกค้าทั่วไปที่ธนาคาร...(ระบุชื่อธนาคาร)ประกาศกำหนดภายใต้ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยเรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลด เป็นต้น

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยชนิดลอยตัวดังกล่าวเป็นประโยชน์ในทางธุรกิจที่สามารถรักษาต้นทุนให้ผันแปรไปตามกลไกของดอกเบี้ยที่ขึ้นลงได้ แต่อาจเกิดภาวะในการคำนวณดอกเบี้ยที่ต้องติดตามข้อมูลประกาศของธนาคารพาณิชย์และประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ประกอบการคำนวณจำนวนดอกเบี้ย และเกิดความไม่ชัดเจนแน่นอนในตัวแลกเงินเมื่อเปรียบเทียบกับ การกำหนดดอกเบี้ยชนิดอัตราคงที่

4.4.2 กำหนดเวลาใช้เงิน

การกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น โดยปกติแล้วสามารถกำหนดได้ในหลายลักษณะ เช่น ใช้เงินเมื่อได้เห็น (Sight Bill) หรือใช้เงินเมื่อถึงกำหนดเวลาใด เวลาหนึ่ง (Time Bill) เป็นต้น

ในกรณีที่ตัวแลกเงินไม่ได้ระบุเวลาใช้เงินไว้ ตามกฎหมายให้ถือว่ามีการกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวแลกเงินเมื่อได้เห็น³⁰

สำหรับกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นี้ จะเป็นกำหนดเวลาใช้เงินเมื่อถึงกำหนดเวลาใด เวลาหนึ่ง (Time Bill) ทั้งนี้เนื่องจากตัวแลกเงินดังกล่าว เป็นตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์นำมาลงทุน โดยจำหน่ายให้แก่ลูกค้าเงินฝากที่ต้องการลงทุนในตัวแลกเงิน ซึ่งต้องมีระยะเวลาในการทำประโยชน์จากเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับไปจาก

³⁰ มาตรา 910 วรรคสอง "ตัวแลกเงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น"

ลูกค้าผู้ลงทุน และมีการกำหนดผลตอบแทนให้แก่ลูกค้า จึงต้องมีกำหนดเวลาทั้งการใช้จ่ายประโยชน์ในเม็ดเงินที่ได้รับ และช่วงเวลาของการกำหนดผลตอบแทน ซึ่งหากเป็นตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ต้องชำระเงินเมื่อได้เห็น (Sight Bill) แล้วจะเป็นการขัดกับการลงทุน จึงไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ตามตัวแลกเงินในฐานะที่ธนาคารพาณิชย์ เป็นตัวกลางได้

4.4.3 ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเงิน

ตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นี้จะมีข้อกำหนดพิเศษเพื่อประโยชน์ในการนำมาลงทุน ซึ่งมีทั้งข้อกำหนดพิเศษที่เกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ และข้อกำหนดพิเศษที่เกี่ยวกับผู้ลงทุนในตัวแลกเงิน ซึ่งเป็นผู้ทรงด้วย

ข้อกำหนดพิเศษในส่วนที่เกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ และผู้ลงทุนในตัวแลกเงินนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมายที่ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) และคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) ประกาศบังคับใช้กับธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 3 ข้อ 1.2 กฎเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย และ ข้อ 1.3 กฎเกณฑ์ของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นี้ กำหนดขึ้นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ธนาคารพาณิชย์และผู้ลงทุนที่เป็นผู้ทรงตัวแลกเงินที่ได้รับโอนไปจากธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น ตัวแลกเงินดังกล่าว ที่ถูกนำมาใช้เป็นเป็นตราสารหรือเป็นเครื่องมือในการลงทุน จึงต้องมีการออกแบบ (Design) ข้อกำหนดในตัวแลกเงินให้เอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจและทำให้การทำธุรกรรมได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งมีทั้งที่เอื้อประโยชน์ต่อธนาคารพาณิชย์ทำให้ธนาคารพาณิชย์ได้ประโยชน์ และเอื้อประโยชน์ต่อลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเงินทำให้ลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเงินได้ประโยชน์

การใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นี้ จะมีข้อกำหนดพิเศษ ดังนี้ คือ

(1) ข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของธนาคารพาณิชย์ต่อผู้ทรงตัวแลกเงิน

ข้อกำหนดพิเศษดังกล่าวเป็นข้อกำหนดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 915 (1) ซึ่งลบล้างความรับผิดของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อผู้ลงทุนว่า "ไม่มีสิทธิไล่เบียด" (Without Recourse)

ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเงินที่กำหนดเงื่อนไขพิเศษปราศจากการไล่เบียดดังกล่าวมักระบุเป็นถ้อยคำว่า "ไม่มีสิทธิไล่เบียด" "ปราศจากการไล่เบียด" หรือ "Without Recourse" เป็นต้น

การกำหนดข้อกำหนดพิเศษปราศจากการไล่เบียด ดังกล่าว กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องเขียนไว้ ณ ที่ใดในตัวแลกเงิน แต่โดยหลักแล้วการกำหนดเงื่อนไขพิเศษดังกล่าวธนาคารพาณิชย์จะเป็นผู้กำหนดพร้อมกับการสลักหลังโอนตัวแลกเงินให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนซึ่งสลักหลังไว้ด้านหลังของตัวแลกเงิน ดังนั้น ข้อกำหนดพิเศษปราศจากการไล่เบียดดังกล่าว จึงมักเขียนหรือระบุไว้ด้านหลังตัวแลกเงินเช่นกัน อีกทั้งในแบบพิมพ์ของตัวแลกเงินนั้นบางสถาบันการเงิน ได้จัดพิมพ์เป็นช่องไว้ด้านหลังตัวแลกเงินเป็น 2 ช่อง โดยระบุข้อความไว้อย่างชัดเจนในแต่ละช่องชัดเจนว่า "มีสิทธิไล่เบียดหรือWith Recourse" และ "ไม่มีสิทธิไล่เบียดหรือWithout Recourse" เพื่อสะดวกในการสลักหลังโอน โดยธนาคารพาณิชย์เพียงแต่ลงลายมือชื่อให้ถูกช่องเท่านั้น ดังนั้น ในกรณีนี้จึงถูกกำหนดไว้โดยแบบพิมพ์ของตัวแลกเงินให้ต้องจดแจ้งไว้ด้านหลังของตัวแลกเงินไปโดยปริยาย³¹

ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเงินกำหนดเงื่อนไขพิเศษปราศจากการไล่เบียดดังกล่าว เป็นข้อกำหนดที่ธนาคารพาณิชย์ได้ประโยชน์จากการนำตัวแลกเงินออกจำหน่ายให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเงิน เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้โอนตัวแลกเงินให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนได้ทำการสลักหลังโอนตัวแลกเงิน โดยลูกค้าผู้ลงทุนกับธนาคารพาณิชย์ ไม่สามารถไล่เบียดให้ธนาคารพาณิชย์รับผิดชอบตามตัวแลกเงินได้

แต่ทั้งนี้การโอนตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ไม่จำเป็นต้องสลักหลังโอนแบบปราศจากการไล่เบียดเสมอไป ธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้โอนตัวแลกเงินอาจทำการสลักหลังโอนตัวแลกเงินให้แก่ลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเงิน แบบมีสิทธิไล่เบียดก็ได้

(2) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเงินซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้องมีแก่ผู้ระดมเงินบางอย่างหรือทั้งหมด

ข้อกำหนดพิเศษดังกล่าวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 915 (2) เพื่อลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ลงทุน เป็นการเอื้อประโยชน์ในการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินจากผู้ลงทุน โดยผู้ลงทุนไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน

ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเงินที่กำหนดเงื่อนไขพิเศษไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านดังกล่าว มักระบุเป็นถ้อยคำว่า "ไม่จำเป็นต้องทำคัดค้าน" หรือ "Without Petest" หรือ "Potest is not necessary"

³¹ มาตรา 915 "ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะจดข้อกำหนดต่อไปนี้ลงไว้ชัดเจนในตัวนั้นก็ได้อ คือ

(1) ข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงิน"

โดยปกติ ตัวแลกเปลี่ยนที่ขาดการรับรอง หรือขาดการใช้เงิน ถือว่าเป็นตัวแลกเปลี่ยนที่ขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนต้องทำคำคัดค้านตามกฎหมาย³² ข้อกำหนดพิเศษในตัวแลกเปลี่ยนที่กำหนดให้ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านนี้ เอื้อประโยชน์ต่อผู้ทรงซึ่งเป็นลูกค้าผู้ลงทุน ทำให้ผู้ทรงได้ประโยชน์ โดยไม่ต้องมีหน้าที่ทำคำคัดค้าน

ผลของการกำหนดข้อตกลงหรือเงื่อนไขพิเศษไว้ในตัวแลกเปลี่ยนว่า ไม่ต้องทำคำคัดค้านนี้ ทำให้ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนมีสิทธิไล่เบี่ยผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง ในกรณีที่ตัวแลกเปลี่ยนขาดการรับรองหรือขาดการใช้เงิน แม้ว่าผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน (ลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเปลี่ยน) จะไม่ได้ทำคำคัดค้านไว้ตามกฎหมายก็ตาม³³

ข้อกำหนดลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนอาจกำหนดให้ไม่ต้องทำหนังสือบอกกล่าว หรือ Without Notice อีกกรณีหนึ่ง

63

³² มาตรา 960 “การที่ตัวแลกเปลี่ยนขาดการรับรอง หรือขาดใช้เงินนั้น ต้องทำเป็นหลักฐานตามแบบระเบียบด้วยเอกสารฉบับหนึ่ง เรียกว่า คำคัดค้าน

คำคัดค้านการไม่ใช้เงินต้องทำภายในจำกัดเวลาซึ่งกำหนดไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้เขารับรอง หรือวันใดวันหนึ่งภายในสามวันต่อแต่นั้นไป

คำคัดค้านการไม่รับรองต้องทำภายในกำหนดเวลาซึ่งกำหนดไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้เขารับรอง หรือภายในสามวันต่อแต่นั้นไป

เมื่อมีคำคัดค้านการไม่รับรองขึ้นแล้ว ก็เป็นอันไม่ต้องยื่นเพื่อให้ใช้เงิน และไม่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน

...

³³ มาตรา 915 “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนและผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะจัดข้อกำหนดต่อไปนี้ลงไว้ชัดเจนในตัวนั้นก็ได้ คือ

(1) ...

(2) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตัวเงินซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้องมีแก่ตนบางอย่างหรือทั้งหมด”

5. กฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

5.1 กฎเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารพาณิชย์³⁴ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 กำหนดธนาคารพาณิชย์เท่านั้นที่มีอำนาจประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์³⁵ และห้ามมิให้บุคคลใดใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อในธุรกิจว่า “ธนาคาร” หรือคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับธนาคารพาณิชย์³⁶

ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความ “การธนาคารพาณิชย์” หมายความว่า การประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์เงินนั้นในทางหนึ่งหรือหลายทาง เช่น (ก) ให้สินเชื่อ (ข) ซื้อขายตัวแลกเงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด (ค) ซื้อขายเงินปริวรรตต่างประเทศ

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 9 ทวิ ให้อำนาจธนาคารพาณิชย์ในการประกอบธุรกิจอื่น นอกจากการธนาคารพาณิชย์ กล่าวคือ มาตรา 9 ทวิ บัญญัติว่า “นอกจากการธนาคารพาณิชย์แล้ว ธนาคารพาณิชย์อาจกระทำธุรกิจที่เกี่ยวกับหรือเนื่องจากการธนาคารพาณิชย์ หรือธุรกิจอันเป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์ พึงกระทำ เช่น การเรียกเก็บเงินตามตั๋วเงิน การรับอวัลตั๋วเงิน การรับรองตั๋วเงิน การออกเลตเตอร์ออฟเครดิต

63

³⁴ พ.ร.บ.การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 “ธนาคารพาณิชย์” หมายความว่า ธนาคารที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ และหมายความรวมถึงสาขาของธนาคารต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ด้วย”

³⁵ พ.ร.บ.การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 8 “ห้ามมิให้บุคคลใดนอกจากธนาคารพาณิชย์ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์”

³⁶ พ.ร.บ.การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 9 “ห้ามมิให้บุคคลใดนอกจากธนาคารพาณิชย์ใช้ชื่อหรือคำแสดงชื่อในธุรกิจว่า “ธนาคาร” หรือคำอื่นใดที่มีความหมายเช่นเดียวกัน”

หรือการค้าประกัน หรือธุรกิจทำนองเดียวกันด้วยก็ได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย แต่จะประกอบการค้าหรือธุรกิจอื่นใดมิได้”

ดังนั้น ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ และการธนาคารพาณิชย์ ไว้ดังนี้ คือ

1. ธนาคารพาณิชย์เท่านั้นที่สามารถประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ได้บุคคลอื่น (ที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์) ไม่สามารถประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ได้
2. ธนาคารพาณิชย์เท่านั้นที่สามารถใช้ชื่อ หรือคำแสดงชื่อว่า “ธนาคาร”
3. ธนาคารพาณิชย์สามารถประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องจากการธนาคารพาณิชย์หรือธุรกิจอันเป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย
4. ธนาคารพาณิชย์ประกอบการค้าหรือธุรกิจอื่นใดนอกจากข้อ 1 และข้อ 3 ไม่ได้ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเสมือนขอบวัตถุประสงค์ที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับธนาคารพาณิชย์ ให้มีอำนาจประกอบกิจการเฉพาะที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น ในกรณีที่เป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องหรือเนื่องจากการธนาคารพาณิชย์ หรือธุรกิจอันเป็นประเพณีที่ธนาคารพาณิชย์พึงกระทำนั้น ธนาคารพาณิชย์จะกระทำได้อีกเมื่อได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการควบคุมการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งหมายถึงธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยและสาขาของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศด้วย

ในทางปฏิบัติหากธนาคารพาณิชย์ประสงค์จะประกอบธุรกิจหรือกระทำธุรกรรมใด นอกจากที่ได้เคยกระทำเป็นปกติอยู่แล้ว หรือได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยไว้แล้วนั้น ธนาคารพาณิชย์จะขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยก่อน ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการวินิจฉัยว่าอยู่ในขอบเขตการประกอบธุรกิจที่ธนาคารพาณิชย์สามารถกระทำได้หรือไม่ โดยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้พิจารณา

การที่กฎหมายกำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยควบคุมกำกับธนาคารพาณิชย์ เนื่องด้วยธุรกิจการธนาคารพาณิชย์เป็นธุรกิจการเงินที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและการเงินของประเทศ หากเกิดผลเสียหายแล้วจะกระจายเป็นวงกว้าง ส่งผลกระทบต่อธุรกิจอื่น ๆ ของประเทศโดยทั่วไป จึงต้องมีการกำกับดูแลและตรวจสอบที่รัดกุม ซึ่งตามขอบเขตที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติไว้แล้วนั้น ให้อำนาจธนาคารพาณิชย์สามารถให้สินเชื่อและซื้อขายตั๋วแลกเงินได้

ดังนั้น การที่ธนาคารพาณิชย์ได้ตัวแลกเงินมาจากการรับซื้อหรือจากการให้สินเชื่อแล้ว จำหน่ายตัวแลกเงินนั้น เป็นการประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ที่ทุกธนาคารพาณิชย์สามารถ ดำเนินการได้โดยไม่ต้องขออนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทย เนื่องจากอยู่ในคำจำกัดความ ของการธนาคารพาณิชย์

แม้ว่าตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากการรับซื้อหรือการให้สินเชื่อแล้วจำหน่าย ตัวแลกเงินดังกล่าวออกไปนั้นเป็นการประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ก็ตาม แต่ปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการควบคุมการขายทรัพย์สินของธนาคารพาณิชย์ในลักษณะที่ก่อให้เกิด การออกตราสารเพื่อนำไปขายต่อ (Securitization) ดังนี้ คือ

ตามที่ธนาคารพาณิชย์หลายธนาคารได้เริ่มขายทรัพย์สินในลักษณะที่ก่อให้เกิดการ ออกตราสารเพื่อนำไปขายต่อ (Securitization) ซึ่งมีข้อพิจารณาว่าธนาคารพาณิชย์ได้ขายทรัพย์สิน ออกไปโดยเด็ดขาดปราศจากภาระผูกพันอย่างสิ้นเชิงหรือไม่ และธนาคารจะกำกับธุรกรรมดังกล่าว ว่าจะอย่างไรนั้น

โดยที่รูปแบบและสาระสำคัญของการขายทรัพย์สินทำได้หลายลักษณะและมีผล กระทบธนาคารพาณิชย์และผู้ที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันไป ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและให้ ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติได้ถูกต้องตั้งแต่ต้น ในขั้นนี้ธนาคารจึงกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ที่ ประสงค์จะขายทรัพย์สินในลักษณะที่ก่อให้เกิดการออกตราสารเพื่อนำไปขายต่อ ต้องเสนอโครงการ เพื่อขอความเห็นชอบเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติของโครงการดังกล่าวต่อธนาคารเพื่อให้ธนาคารให้ ความเห็นชอบก่อนจึงจะกระทำได้³⁷ (คำว่าธนาคาร หมายถึง ธนาคารแห่งประเทศไทย)

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติเกี่ยวกับตัว แลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาจากการรับซื้อหรือจากการให้สินเชื่อ³⁸ แล้วจำหน่ายตัวแลกเงินออก ไป โดยผ่านธนาคารพาณิชย์ ดังนี้ คือ

63

³⁷ ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ ธปท.ณก.(ว) 1146/2536 เรื่อง การขาย ทรัพย์สินของธนาคารพาณิชย์ในลักษณะที่ก่อให้เกิดการออกตราสารเพื่อนำไปขายต่อ (Securitization) ลงวันที่ 30 มิถุนายน 2536

³⁸ พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ มาตรา 4 ได้ให้คำจำกัดความของการให้สินเชื่อ ไว้ว่า "ให้สินเชื่อ" หมายความว่า ให้กู้ยืมเงิน ชื่อ ชื่อลด รับช่วงชื่อลดตัวเงิน เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่าย หรือสั่งให้จ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้าหรือเป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตามภาระผูกพัน ตามเล็ดเตอร์ออฟเครดิต

“ด้วยปรากฏว่าในการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงิน ธนาคารพาณิชย์ได้ใช้วิธีการประมูลและออกตั๋วแลกเงินเพื่อการกู้ยืม จึงให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติในการออกตั๋วแลกเงินเพื่อการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน ดังนี้

1. ต้องระบุชื่อสถาบันการเงินที่ประมูลได้เป็นผู้รับเงินตามตั๋วแลกเงิน ห้ามมิให้ระบุใช้เงินแก่ผู้ถือ

2. จำนวนเงินตามตั๋วแลกเงินแต่ละฉบับต้องไม่น้อยกว่า 10 ล้านบาท

3. ต้องไม่มีคำบอกชื่อว่าเป็น Bank Note³⁹

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อขายตั๋วเงินของธนาคารพาณิชย์

“เนื่องด้วยปัจจุบันธนาคารพาณิชย์ได้ซื้อตั๋วเงินจากบุคคลอื่น รวมทั้งจากบริษัทในเครือแล้วจำหน่ายต่อให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ประชาชนผู้ซื้อบางรายเข้าใจว่าตั๋วเงินนั้นเป็นตั๋วเงินที่ธนาคารพาณิชย์ผู้ขายรับผิดชอบ จึงไม่ตระหนักถึงความเสี่ยงที่แท้จริง ดังนั้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนผู้ซื้อตั๋วเงิน ธนาคารจึงออกข้อกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ถือปฏิบัติในการซื้อขายรวมทั้งในการจัดการออกตั๋วเงิน ดังต่อไปนี้

1. ในหนังสือเวียนนี้ “ตั๋วเงิน” หมายถึง ตั๋วแลกเงินและตั๋วสัญญาใช้เงิน แต่ไม่รวมถึงตั๋วเงินค่าสินค้านำเข้าหรือส่งออก

1) ในกรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ซื้อหรือเป็นตัวกลางในการจัดการออกตั๋วเงิน (arranger) ควรแนะนำให้ผู้ออกตั๋วเงินปฏิบัติตามมาตรฐานตั๋วเงินดังต่อไปนี้

(1) ใช้กระดาษสำหรับพิมพ์สิ่งพิมพ์มีค่า (Security Paper) และควรมีขนาดความกว้าง 14.8 เซนติเมตร และความยาว 21.0 เซนติเมตร

(2) มีรายการตามที่กำหนดในมาตรา 909 หรือมาตรา 983 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(3) มีข้อกำหนดในตั๋วแลกเงินว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” หรือมีจำนวนอื่นในทำนองเดียวกัน

ดังนั้น การให้สินเชื่อตามความหมายแห่ง พ.ร.บ.การธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ดังกล่าวจึงรวมถึงตั๋วแลกเงินที่ได้มาจากการรับซื้อ และการให้กู้ยืมด้วย.

³⁹ ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ ธปท.ณว.(ก) 1030/2532 เรื่อง หลักเกณฑ์ในการออกตั๋วแลกเงินเพื่อการกู้ยืมเงินระหว่างสถาบันการเงิน ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2532

2) ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ซื้อขายตั๋วเงิน หรือเป็นตัวกลางในการจัดการออกตั๋วเงิน (arranger) ธนาคารพาณิชย์จะต้องจัดให้ผู้ซื้อผู้ขายเปิดเผยชื่อจริงและที่อยู่จริงที่ชัดเจนทุกกรณี

3) ในการขายตั๋วเงิน ให้ผู้ซื้อต้องชำระราคาเป็นเช็คขีดคร่อมเข้าบัญชีธนาคารพาณิชย์ผู้ขาย (Account Payee Only) หรือขีดคร่อม "& Co" และขีดมาคำว่า "ผู้ถือ" ออก หรือหักบัญชีเงินฝากของผู้ซื้อตั๋วเงินเข้าบัญชีธนาคารพาณิชย์ผู้ขาย หรือโอนเงินเข้าบัญชีธนาคารพาณิชย์ผู้ขายผ่านบริการบาทเนตของธนาคารแห่งประเทศไทย

4) กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นตัวกลางในการจัดการออกตั๋วเงิน ก็ต้องให้ผู้ซื้อส่งจ่ายเป็นเช็คขีดคร่อมหรือโอนเงินเข้าบัญชีของผู้ออกตั๋วเงินในลักษณะเดียวกัน

5) ในการขายตั๋วเงิน ธนาคารพาณิชย์ต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่สามารถสอบยันได้ว่าธนาคารพาณิชย์ได้รับชำระเงินในวันที่ขาย ขายลด หรือขายช่วงลดตั๋วเงินนั้นจริง

6) ในการขายตั๋วเงินหรือการจัดให้มีการออกตั๋วเงินที่ไม่มีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ หากเป็นการขายให้แก่ผู้ซื้อที่มีไซสถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินแบบผู้ซื้อไม่มีสิทธิ์ไล่เบี้ยเอาแก่ธนาคารพาณิชย์ผู้ขาย (without recourse) ธนาคารพาณิชย์ต้องทำหนังสือระบุให้ชัดเจนว่า ผู้ซื้อตั๋วเงินต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงของการลงทุนในตั๋วเงินนั่นเอง โดยธนาคารพาณิชย์ผู้ขายหรือจัดการออกจะไม่รับผิดชอบในความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แลให้ผู้ซื้อลงลายมือชื่อรับรองความเข้าใจ ข้อปฏิบัติที่กล่าวมีไว้สำหรับบุคคลที่ซื้อขายตั๋วเงินกับธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นครั้งแรก ส่วนในการขายหรือจัดการออกตั๋วเงินครั้งต่อ ๆ ไปกับผู้ซื้อรายเดิม ธนาคารพาณิชย์เพียงแต่จัดทำข้อความลายลักษณ์อักษรประกอบตั๋วเงินทุกฉบับให้ผู้ซื้อรับทราบ

ในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ขายตั๋วเงินแบบผู้ซื้อไม่มีสิทธิ์ไล่เบี้ยเอาแก่ธนาคารพาณิชย์ผู้ขาย (with recourse) หรือรับรองอวัลตั๋วเงินนั้น ธนาคารพาณิชย์จะต้องนับการสลักหลังแบบ with recourse หรือการรับรอง อวัล ที่กล่าวเข้าเป็นภาระผูกพัน ซึ่งต้องนับรวมเข้าเป็นสินทรัพย์เสี่ยงในการคำนวณอัตราส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงด้วย

1. ให้ธนาคารพาณิชย์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับฝากตั๋วเงินแยกหน่วยงานที่ดูแลและเก็บรักษาตราสารดังกล่าวออกจากหน่วยงานที่ทำการซื้อขายโดยเด็ดขาด

2. เพื่อป้องกันความเสียหายอันเนื่องมาจากการทุจริตหรือปลอมแปลงเอกสารธนาคารพาณิชย์ควรจัดให้ตั๋วเงินที่ซื้อขายมีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือให้มากที่สุด และควรเป็นผู้ยืนยันความถูกต้องและแท้จริงของตั๋วเงินที่จำหน่ายทุกฉบับ โดยกำหนดผู้มีอำนาจที่จะลงลายมือชื่อรับรองไว้ให้ชัดเจน รวมทั้งมีตัวอย่างลายมือชื่อของผู้มีอำนาจแสดงให้ผู้ซื้อตั๋วเงินด้วย

อนึ่ง ธนาคารพาณิชย์จะทำธุรกิจเป็นตัวกลางในตลาดรองเพื่อให้ผู้ซื้อและผู้ขายทำการซื้อขายกันโดยตรงนั้นไม่ได้ กรณีเช่นนี้ธนาคารพาณิชย์จะต้องเป็นผู้ซื้อตัวเงินนั้นไว้เองก่อนแล้วค่อยขายออกไปภายหลัง⁴⁰

5.2 กฎเกณฑ์ของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ธนาคารพาณิชย์ไทยในปัจจุบันเป็นบริษัทจดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Listed Company) จึงต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบและประกาศของตลาดหลักทรัพย์และคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 14 ซึ่งคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ออกประกาศเพื่อใช้บังคับแก่หลักทรัพย์⁴¹ ซึ่งรวมถึงตัวแลกเงินด้วย

หลักเกณฑ์ในการออกและเสนอขายตราสารหนี้ระยะสั้น ซึ่งได้แก่ หุ้นกู้ระยะสั้นและตัวเงิน มีลักษณะของการใช้ตราสารหนี้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมักกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้กับตราสารหนี้ทั้งสองในประกาศเดียวกัน โดยมีที่มา⁴² จากในช่วงหลายปีที่ผ่านมาธุรกิจมีการระดมทุนผ่านการออกตราสารหนี้กันมากขึ้น โดยเฉพาะตราสารหนี้ระยะสั้น เช่น การออกตัวเงิน ประกอบกับความสะดวกในการออกตัวเงินเมื่อเปรียบเทียบกับ การออกหุ้นกู้ การออกตัวเงินจะมีความสะดวก รวดเร็วกว่า และมีต้นทุนการออกที่ต่ำกว่า ธุรกิจจึงหันมาระดมทุนโดยการออกตัวเงินกันเป็นจำนวนมาก และเริ่มกระจายไปสู่ผู้ลงทุนในวงกว้างมากขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. ในฐานะหน่วยงานที่กำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุนของประเทศให้มีประสิทธิภาพ ยุติธรรม โปร่งใส และน่าเชื่อถือ โดยในส่วนของ การระดมทุนโดย

63

⁴⁰ ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ ธปท.งพ.(ว)2525/2539 เรื่อง วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อขายตัวเงิน ลงวันที่ 25 กันยายน 2539

⁴¹ ตัวเงินเป็นหลักทรัพย์ตามคำจำกัดความตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (3)

⁴² ที่มา: ข้อมูลจากฝ่ายจดทะเบียนหลักทรัพย์ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การออกและเสนอขายหลักทรัพย์นั้น สำนักงานมีหลักการในการกำกับดูแลที่สำคัญคือ การสร้างความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้ลงทุนให้ได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ กับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ออกหลักทรัพย์ในการระดมทุนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ

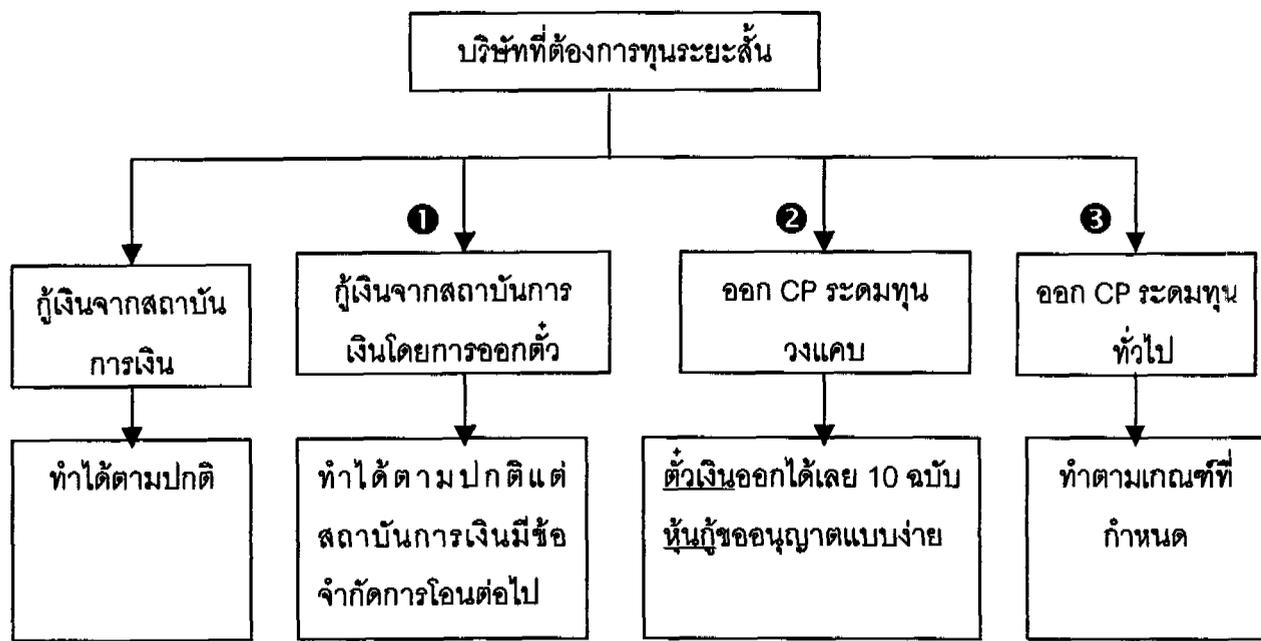
ลักษณะการระดมทุนระยะสั้นและแนวคิดในการกำหนดหลักเกณฑ์

ปัจจุบันการระดมทุนระยะสั้นของภาคธุรกิจสามารถกระทำได้โดยการกู้ยืมโดยตรงกับสถาบันการเงิน หรือการระดมทุนผ่านตลาดทุนในรูปของการออกตราสารหนี้ระยะสั้น (อายุไม่เกิน 270 วัน) (commercial paper : CP) ได้แก่ ตั๋วเงินและหุ้นกู้ระยะสั้น โดยการออกหุ้นกู้จะมีวัตถุประสงค์ เพื่อการระดมทุนเท่านั้น ในขณะที่การออกตั๋วเงินอาจมีได้หลายวัตถุประสงค์ ทั้งในรูปของการระดมทุน การชำระหนี้ทางการค้า หรือเพื่อเป็นหลักฐานการกู้ยืมเงินในกลุ่มคนใกล้ชิดด้วยตนเอง

แนวคิดในการกำหนดหลักเกณฑ์การออกหุ้นกู้ระยะสั้นและตั๋วเงินจึงได้มุ่งเน้นเฉพาะการออกตราสารเพื่อการระดมทุนเท่านั้น โดยไม่ต้องก่อให้เกิดผลกระทบกับการดำเนินธุรกิจปกติ หรือการกู้ยืมเงินในกลุ่มคนใกล้ชิดตามที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากตราสารทั้งสองประเภทใช้เพื่อการระดมทุนระยะสั้น หลักเกณฑ์การออกและเสนอขายจึงจะง่ายกว่าการออกหุ้นกู้ระยะยาว สำหรับการระดมทุนระยะยาวนั้น เนื่องจากตั๋วเงินจะมีความเสี่ยงกับผู้ลงทุนมากกว่าหุ้นกู้ สำนักงานจึงไม่สนับสนุนให้ออกตั๋วเงินระยะยาวเพื่อการระดมทุนจากผู้ลงทุนทั่วไป โดยยังคงให้สามารถออกตั๋วเงินระยะยาวได้ เฉพาะกับการกู้ยืมในกลุ่มคนใกล้ชิด

นอกจากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแล้ว เพื่อป้องกันมิให้เป็นช่องทางในการเลี่ยงการออกตั๋วเงินโดยผ่านตัวกลางที่เป็นสถาบันการเงิน และในขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการออกตั๋วเงินเพื่อการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินที่ทำการเป็นปกติในปัจจุบัน จึงกำหนดให้การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินโดยการออกตั๋วเงินสามารถทำได้เลย (ถือเป็นหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตให้ออกเป็นการทั่วไป) แต่มีข้อจำกัดสำหรับการโอนต่อในทอดต่อไปว่า ตั๋วเงินที่จะโอนต่อจะต้องได้รับการรับรอง อาวัล หรือสลักหลังแบบให้สิทธิไล่เบี้ยจากสถาบันการเงินก่อน เพื่อให้ตั๋วเงินดังกล่าวมีลักษณะเป็น bank acceptance เช่นเดียวกับ commercial paper ที่ซื้อขายในต่างประเทศ

จากแนวคิดข้างต้นภาพการระดมทุนระยะสั้นภายใต้หลักเกณฑ์ใหม่จะเป็นดังนี้

CP = commercial paper ได้แก่ ตั๋วเงินและหุ้นกู้ (อายุไม่เกิน 270 วัน)

ขอบเขตของตั๋วเงินที่เป็นหลักทรัพย์

การกำกับดูแลการออกตั๋วเงินครอบคลุมเฉพาะตั๋วเงินที่ออกเพื่อการระดมทุนเท่านั้น จึงได้กำหนดนิยามตั๋วเงินที่เป็นหลักทรัพย์ โดยให้หมายถึงตั๋วสัญญาใช้เงินหรือตั๋วแลกเงินที่บริษัทหรือนิติบุคคลที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้ง ออกเพื่อระดมทุนจากประชาชน ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ด้านตั๋วเงินใดก็ตาม และเพื่อไม่ให้กระทบกับการออกตั๋วเงินเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้าปกติ หรือตั๋วเงินที่มีลักษณะเป็นความเสี่ยงของสถาบันการเงิน (bank risk) ซึ่งมีหน่วยงานหลักดูแลอยู่แล้ว จึงยกเว้นให้ตั๋วเงินที่มีลักษณะต่อไปนี้ไม่ถือเป็นหลักทรัพย์ที่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่จะกล่าวต่อไปในข้อ 3 (ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กจ. 31/2547 เรื่อง การกำหนดลักษณะของตั๋วเงินที่เป็นหลักทรัพย์)

- (1) ตั๋วเงินที่ออกเพื่อชำระหนี้ทางการค้า
- (2) ตั๋วเงินที่ออกเฉพาะเพื่อกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน ซึ่งได้แก่ ตั๋วเงินที่ผู้ออกระบุให้

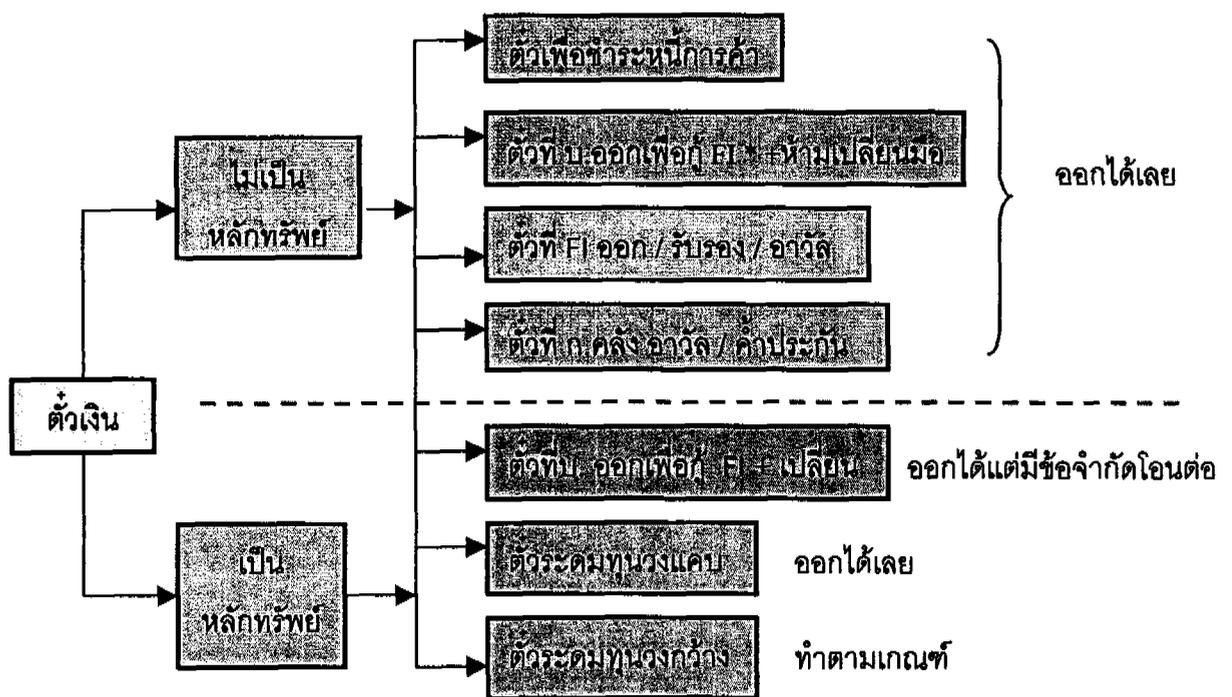
ผู้รับเงินเป็นธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ สถาบันการเงินที่มีกฎหมาย

เฉพาะจัดตั้ง บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต บริษัทประกันวินาศภัย หรือบุคคลอื่นตามที่ สำนักงานประกาศกำหนด และมีข้อความตั้งแต่ตอนออกว่า ไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้

(3) ตัวเงินที่เป็นความเสี่ยงของสถาบันการเงิน ได้แก่ ตัวเงินที่ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ สถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้ง เป็นผู้สั่งจ่าย ผู้ออก ผู้รับ ออวัลตัว ทั้งจำนวนตั้งแต่วันที่ออกตัวดังกล่าว หรือเป็นผู้จ่ายโดยให้การรับรองตลอดไปไว้ตั้งแต่วันที่ออก

(4) ตัวเงินที่กระทรวงการคลังเป็นผู้รับออวัลผู้สั่งจ่าย หรือเป็นผู้รับออวัลผู้ออกตัวทั้งจำนวน หรือเป็นผู้ค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ยเต็มจำนวนอย่างไม่มีเงื่อนไข ตั้งแต่วันที่ออกตัวดังกล่าว

การจัดประเภทตัวเงินตามนิยามข้างต้น สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

FI คือ ธพ. บง. บค. สถาบันการเงินตามกฎหมายเฉพาะ

FI* คือ FI + บล. บ.ประกันภัย และอื่น ๆ ที่ ส.ง.กำหนด

หลักเกณฑ์การออกและเสนอขายตราสารหนี้ระยะสั้น (ตั๋วเงินและหุ้นกู้) (ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กจ. 32/2547 เรื่อง การขออนุญาตและการอนุญาตให้เสนอขาย

ตั๋วเงินที่เป็นหลักทรัพย์และหุ้นกู้ระยะสั้นที่ออกใหม่) เนื่องจากตั๋วเงินและหุ้นกู้ระยะสั้นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการระดมทุนจะมีลักษณะของความเสี่ยงที่คล้ายคลึงกัน จึงควรมีหลักเกณฑ์การออกและเสนอขายที่สอดคล้องกัน โดยมีหลักการที่สำคัญ คือการคุ้มครองผู้ลงทุนให้ได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ และอำนวยความสะดวกกับผู้ออกหลักทรัพย์ในการระดมทุนผ่านตลาดทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การออกและเสนอขายตั๋วเงินและหุ้นกุดังกล่าวจะแบ่งตามลักษณะการเสนอขาย ดังนี้

1. การเสนอขายในลักษณะทั่วไป ให้บังคับเฉพาะกรณีตั๋วเงินและหุ้นกู้ที่มีอายุไม่เกิน 270 วัน (หมายความว่า ไม่ให้ใช้ตั๋วเงินระยะยาวในการระดมทุนจากผู้ลงทุนทั่วไป ส่วนการออกหุ้นกู้ที่มีอายุเกิน 270 วัน ให้ใช้เกณฑ์หุ้นกูปกติ)

(1) เกณฑ์การอนุญาต ผู้ขออนุญาตต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1) เป็นบริษัทไทย หรือธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่มีสาขาในไทยเฉพาะกรณีที่เป็น การเสนอขายหุ้นกู้ระยะสั้น

2) ไม่ค้างส่งรายงานต่อสำนักงานและตลาดหลักทรัพย์ฯ ตามมาตรา 56 57 และ 58 แห่ง พ.ร.บ. หลักทรัพย์ฯ หรือเงื่อนไขการอนุญาตในครั้งก่อน

3) ได้รับอนุมัติให้ออกตราสารหนี้โดยผู้มีอำนาจอนุมัติ

ผู้ขออนุญาตจะสามารถเลือก (1) ขออนุญาตเป็นผู้ออกตราสารหนี้ระยะสั้นซึ่งสามารถออกหุ้นกู้ระยะสั้นหรือตั๋วเงินระยะสั้นได้หลายครั้งโดยไม่จำกัดจำนวน ภายในระยะเวลา 1 ปี หรือ (2) ขออนุญาตเป็นโครงการ ซึ่งสามารถออกหุ้นกู้ระยะสั้นหรือตั๋วเงินระยะสั้นได้หลายครั้งภายในวงเงินที่กำหนด ภายในอายุโครงการซึ่งไม่เกิน 3 ปี และตั๋วเงินหรือหุ้นกู้ที่จะออกแต่ละครั้งต้องมีลักษณะเหมือนกัน (ยกเว้นอัตราดอกเบี้ย อายุ วันที่ออก วันครบกำหนดไถ่ถอน)

ทั้งนี้ ก่อนการเสนอขายหุ้นกู้ระยะสั้นหรือตั๋วเงินระยะสั้นที่ออกเป็นครั้งแรกในรอบระยะเวลาการอนุญาต ให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดส่งรายงานที่แสดงมูลค่าคงค้างรวมของหุ้นกู้ระยะสั้นและตั๋วเงินที่เป็นหลักทรัพย์ (ไม่ว่าจะมีอายุสั้นหรือยาว) ทั้งหมดของผู้ได้รับอนุญาต นอกจากนี้ ในกรณีที่หนี้ตามตราสารข้างต้นของผู้ได้รับอนุญาตได้ระงับลง ไม่ว่าจะก่อนครบกำหนดไถ่ถอนหรือครบกำหนดไถ่ถอน ให้ผู้ได้รับอนุญาตจัดส่งรายงานที่แสดงมูลค่ารวมที่ไถ่ถอนและมูลค่าคงค้างรวมของตราสารดังกล่าวด้วย

(2) เงื่อนไขการอนุญาต

เงื่อนไขที่สำคัญ เช่น ในกรณีตัวเงิน ด้านหน้าตัวจะต้องมีข้อความที่แสดงว่า เป็นตัวเงินที่เป็นหลักทรัพย์และได้รับอนุญาตให้เสนอขายในลักษณะทั่วไป ส่วนในกรณีหุ้นกู้ มีชื่ออ้างอิงเฉพาะ ออกตามข้อกำหนดสิทธิ มีอัตราดอกเบี้ยคงที่หรือผันแปรตามอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงิน

(3) การเปิดเผยข้อมูล

ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กจ. 34/2547 เรื่อง การยื่นและการยกเว้นการยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 10) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักการที่ต้องการคุ้มครองผู้ลงทุนให้ได้รับข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจ ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่สร้างภาระโดยไม่จำเป็นกับผู้ออกหลักทรัพย์ ดังนั้น หากผู้ออกหลักทรัพย์เป็นบริษัทจดทะเบียนที่มีข้อมูลอยู่ในตลาดอยู่แล้ว ก็จะไม่บังคับให้มีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ออกหลักทรัพย์อีก เพื่อลดภาระที่ไม่จำเป็น และหากหลักทรัพย์ที่ออกนั้นเสนอขายต่อผู้ลงทุนประเภทสถาบันที่สามารถวิเคราะห์ความเสี่ยงได้อย่างดีอยู่แล้ว ก็จะไม่บังคับให้ต้องมีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (rating) แต่หากเป็นการเสนอขายต่อผู้ลงทุนทั่วไป ควรให้มีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้ อย่างไรก็ตามก็ได้ผ่อนปรนให้สามารถเลือกได้ว่าจะจัดอันดับความน่าเชื่อถือตัวหลักทรัพย์ (issue rating) หรือผู้ออกหลักทรัพย์ (issuer rating) หรือผู้ค้าประกันการชำระหนี้ตามหลักทรัพย์ก็ได้ โดยสรุปหลักเกณฑ์ได้ดังนี้

	PP ⁴³ สถาบัน	PO ⁴⁴
บริษัท listed	ไม่ filing / ไม่ rating	ไม่ filing / ต้อง rating
บริษัท non-listed	ต้อง filing / ไม่ rating	ต้อง filing และ rating

⁴³ PP ย่อมาจาก Private Placement หมายถึง การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อบุคคลในวงจำกัด

⁴⁴ PO ย่อมาจาก Public Offering หมายถึง การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อบุคคลทั่วไป

แบบและวิธีการยื่นแบบ filing ⁴⁵

(1) ผู้เสนอขายสามารถยื่นแบบ filing ค้างไว้ (shelf) ได้ โดยจะสามารถออกและเสนอขายตราสารหนี้ระยะสั้นได้หลายครั้งภายในระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตและในการเสนอขายครั้งต่อ ๆ ไปให้ยื่นเฉพาะข้อมูลสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลง

(2) แบบ filing ข้างต้นจะไม่บังคับรูปแบบและรายละเอียดข้อมูลในแบบ (free form) แต่ให้มีรายการขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 69(1) ถึง (10) และมาตรา 70(1) ถึง (8) โดยข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับรายละเอียดของตราสาร สามารถระบุเพียงช่วงราคาหรืออัตราดอกเบี้ยขั้นต่ำของตราสารก็ได้ ทั้งนี้ ข้อมูลในแบบ filing ต้องถูกต้องและเพียงพอที่จะทำให้ผู้ลงทุนทราบลักษณะและเงื่อนไขของตราสารที่เสนอขาย แหล่งที่มาของเงินที่จะนำมาชำระคืนหนี้ตามตราสารฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ออกตราสาร รวมทั้งโอกาสและความเสี่ยงในการได้รับชำระคืนหนี้

(3) ในกรณีการจัดให้มีผู้สอบบัญชีที่สำนักงานให้ความเห็นชอบเป็นผู้ตรวจสอบและแสดงความเห็นต่องบการเงินในแบบ filing ตามมาตรา 89 แห่ง พ.ร.บ. หลักทรัพย์ฯ ได้กำหนดบทเฉพาะกาล โดยผ่อนปรนข้อกำหนดดังกล่าวเป็นระยะเวลา 2 ปี เนื่องจากการดำเนินการตามข้อกำหนดดังกล่าวโดยทันที ผู้ออกตราสารหนี้อาจได้รับผลกระทบสูงมาก

(4) ให้การยื่นแบบ filing ข้างต้นมีผลใช้บังคับภายในวันทำการถัดจากวันยื่นแบบ ทั้งนี้ ในการขายครั้งต่อไป ให้จัดส่งข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงต่อสำนักงานไม่น้อยกว่า 5 วันทำการก่อนวันแจกจ่ายหนังสือชี้ชวน

หน้าที่ภายหลังการขาย

(1) บริษัทที่เสนอขายต้องส่งสรุปรายงานผลการขายหุ้นกู้ระยะสั้นและตัวเงินระยะสั้นทุกรุ่นต่อสำนักงานภายใน 15 วันนับแต่วันสุดท้ายของเดือนที่มีการเสนอขายหรือการไถ่ถอนเพื่อให้ผู้ลงทุนตรวจสอบดูได้

(2) ไม่บังคับการรายงานข้อมูลเพิ่มเติมตามมาตรา 56 เนื่องจากตราสารที่เสนอขายมีอายุสั้น (ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กธ. 35/2547 เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการรายงานการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ (ฉบับที่ 16))

⁴⁵ Filing หมายถึง แบบแสดงรายการข้อมูลเสนอขายหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535.

2. การเสนอขายในลักษณะจำกัด

ตัวเงินกรณีที่เข้าข่าย ได้แก่

(1) ตัวเงินที่เสนอขายวงแคบ การออกตัวเงินเฉพาะกรณีที่มีจำนวนตัวเงินคงค้างไม่เกิน 10 ฉบับ ณ ขณะใดขณะหนึ่ง (ไม่จำกัดว่าจะอายุสั้นหรือยาว)

(2) ตัวเงินที่บริษัทออกเพื่อกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน ใช้บังคับกับตัวเงินที่ออกให้สถาบันการเงิน (หมายถึงเฉพาะ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ และสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้ง บุคคลอื่นที่สำนักงานประกาศกำหนด) โดยมีได้มีข้อจำกัดห้ามเปลี่ยนมือ (หากมีข้อจำกัดห้ามเปลี่ยนมือจะไม่เข้านิยามตัวเงินที่เป็นหลักทรัพย์)

การออกตัว เพื่อไม่ให้กระทบการเสนอขายตัวเงินในลักษณะจำกัดข้างต้น จึงกำหนดให้ออกได้โดยถือว่าได้รับอนุญาตเป็นการทั่วไปและได้รับยกเว้นการเปิดเผยข้อมูล ดังนั้น

บริษัทที่ออกจึงไม่มีหน้าที่ใด ๆ ต่อสำนักงาน และไม่ได้รับผลกระทบจากข้อกำหนดชนิดนี้ อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขการอนุญาตให้ด้านหน้าตัวจะต้องมีข้อความที่แสดงว่าเป็นตัวเงินที่เป็นหลักทรัพย์และได้รับอนุญาตให้เสนอขายในลักษณะจำกัด

เงื่อนไขการอนุญาต

การระดมทุนในลักษณะจำกัด มีข้อห้ามโฆษณาการเสนอขาย และเพื่อให้การเสนอขายตัวเงินจำกัดอยู่ในกลุ่มคนใกล้ชิด หรือบุคคลเฉพาะเจาะจงเท่านั้น จึงมีเงื่อนไขห้ามเสนอขายตัวเงินผ่านสื่อกลางใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้จัดจำหน่ายตัวเงิน หรือเป็น arranger

หน้าที่ภายหลังการขาย

มีเกณฑ์เดียวกับกรณีการเสนอขายในลักษณะทั่วไป ทั้งนี้ โดยจะยกเว้นให้สำหรับตัวเงินที่ออกเพื่อกู้ยืมจากสถาบันการเงินตาม (2) เนื่องจากถือเป็นธุรกรรมปกติของสถาบันการเงิน

การคุ้มครองความเสี่ยงในการซื้อขาย

โดยที่ลักษณะเฉพาะในด้านกฎหมายของตัวเงิน ซึ่งผู้ถือตัวเงินจะมีความเสี่ยงทั้งจากการชำระหนี้ของผู้ออกตัวเงิน และจากการถูกไล่เบียดในภายหลัง ประกอบกับตัวเงินยังไม่สามารถจำกัดการโอนได้ การเปลี่ยนมือตัวเงินจึงอาจมีผลกระทบต่อผู้ลงทุนในวงกว้าง สำนักงานจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ปฏิบัติในการซื้อขายตัวเงินโดยบริษัทหลักทรัพย์ที่เป็นช่องทางในการกระจายตัวเงินไปสู่ผู้ลงทุน

ทั้งนี้ ในส่วนของสถาบันการเงินซึ่งมีการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวเงินค่อนข้างมาก หากตัวเงินนั้นเข้าข่ายเป็นหลักทรัพย์ และสถาบันการเงินจะขายตัวเงินต่อไปให้บุคคลอื่นโดยกระทำเป็น ทางค้าปกติแล้ว สถาบันการเงินดังกล่าวจะต้องมีใบอนุญาตประกอบธุรกิจหลักทรัพย์

ประเภทคำตราสารหนี้ด้วย ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การซื้อขายตั๋วเงินที่จะกล่าวต่อไป เช่นกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้มีให้เป็นภาระต่อสถาบันการเงินนั้นมากนัก แต่เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อบริษัทหลักทรัพย์ในการจัดหาเจ้าหน้าที่การตลาด จึงมิได้บังคับให้มีเจ้าหน้าที่การตลาดในการติดต่อกับลูกค้าเพื่อซื้อขายตั๋วเงินโดยทันที โดยกำหนดบท เฉพาะกาลไว้เป็นระยะเวลา 2 ปี (ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กธ. 36/2547 เรื่อง หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการค้าหลักทรัพย์อันเป็นตราสารแห่งหนี้ (ฉบับที่ 8))

สำหรับหลักเกณฑ์การทำธุรกรรมซื้อขายตั๋วเงินโดยบริษัทหลักทรัพย์ จะแยกตามลักษณะการออกและเสนอขายตั๋วเงินในทอดแรก ดังนี้

1. ตั๋วเงินที่เสนอขายในลักษณะจำกัด

เพื่อคุ้มครองผู้ลงทุนในตั๋วเงินในทอดต่อไป ซึ่งในทอดแรกเป็นการเสนอขายในลักษณะจำกัด คือ ตั๋วเงินที่ได้รับอนุญาตเป็นการทั่วไปและได้รับยกเว้นการเปิดเผยข้อมูล จึงกำหนดเกณฑ์ให้ผู้ได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ (ประเภทนายหน้า คำ จัดจำหน่าย ให้สินเชื่อเพื่อธุรกิจหลักทรัพย์) ต้องเข้าไปรับความเสี่ยงในตั๋วเงินด้วย กล่าวคือ ในการโอนขายตั๋วเงินตามข้อ 2 (1) และ(2) ดังกล่าว สถาบันการเงินจะต้องสลักหลังตั๋วเงินดังกล่าวแบบให้สิทธิไล่เบี่ยหรือรับรอง หรืออาวัลตั๋วเงิน เพื่อให้ตั๋วเงินที่กระจายไปสู่ผู้ลงทุนทั่วไปนั้นเป็นตั๋วที่ผู้ลงทุนรับความเสี่ยงด้านเครดิตของสถาบันการเงินมากกว่าความเสี่ยงของผู้ออกตั๋ว เนื่องจากผู้ออกตั๋วเงินดังกล่าวได้รับยกเว้นการขออนุญาตและการเปิดเผยข้อมูลตั้งแต่ต้น ผู้ลงทุนจึงอาจไม่มีข้อมูลของผู้ออกตั๋วเพียงพอที่จะตัดสินใจลงทุนได้อย่างเพียงพอ

ข้อยกเว้นในการสลักหลัง รับรอง หรืออาวัลตั๋วเงินดังกล่าว เฉพาะกรณีตั๋วเงินนั้นมีลักษณะเป็น banker acceptance มาก่อนแล้ว หรือเป็นการเสนอขายในกลุ่มผู้ลงทุนที่ดูแลตนเองได้ ดังนี้

1) การซื้อหรือขายตั๋วเงินให้สถาบันการเงิน บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัยธนาคารแห่งประเทศไทย หรือบุคคลอื่นที่สำนักงานกำหนด

2) การขายตั๋วเงินที่มีธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ และสถาบันการเงินที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้ง เป็นผู้สลักหลังแบบให้สิทธิไล่เบี่ย รับรอง หรืออาวัลมาก่อนแล้ว

3) การโอนให้แก่นิติบุคคลเฉพาะกิจเพื่อการทำ securitisation

2. ตัวเงินที่เสนอขายในลักษณะทั่วไป

เนื่องจากเสนอขายตัวเงินที่ออกตามเกณฑ์ในลักษณะทั่วไปตามข้อ 3.1 ได้ผ่านการอนุญาตและการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้ลงทุนมาตั้งแต่ต้น การเสนอขายตัวเงินดังกล่าวในทอดต่อไป จึงมิได้มีข้อกำหนดในเรื่องการโอนขายที่ต้องสลักหลัง รับรอง หรืออาวัล แต่ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ข้างต้นจะต้องแจกจ่ายข้อมูลเกี่ยวกับผู้ออกตัวเงินและลักษณะของตัวเงินต่อผู้ลงทุนด้วย เพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถประเมินความเสี่ยงในการลงทุนได้ โดยจะเป็นข้อมูลที่มีอยู่แล้วในครั้งแรกที่เสนอขาย จึงไม่น่าเป็นภาระต่อบริษัทหลักทรัพย์ที่จะโอนขายตัวเงินดังกล่าวเท่าใดนัก (ประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่ กธ.37/2547 เรื่อง การทำธุรกรรมในตัวเงินโดยบริษัทหลักทรัพย์)

ตัวเงินที่มีลักษณะเป็นหลักทรัพย์ต้องขออนุญาตในการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่จากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามมาตรา 33 มาตรา 34 และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

มาตรา 33 ห้ามมิให้บริษัทมหาชนจำกัดเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ประเภทหุ้นกู้ ตัวเงิน ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้น ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นกู้และหลักทรัพย์อื่นใดที่คณะกรรมการ ก.ล.ต. กำหนด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสำนักงานและปฏิบัติตามมาตรา 65 หรือเป็นการเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ทั้งหมดนั้นต่อผู้ถือหุ้นโดยได้รับชำระราคาเต็มมูลค่าที่เสนอขายจากผู้ถือหุ้น

มาตรา 34 ห้ามมิให้บริษัทจำกัดเสนอขายหลักทรัพย์ที่ออกใหม่ประเภทหุ้นกู้ ตัวเงิน ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นกู้ และหลักทรัพย์อื่นใดที่คณะกรรมการ ก.ล.ต. กำหนด เว้นแต่

- (1) มีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการ ก.ล.ต. ประกาศกำหนด
- (2) เสนอขายหลักทรัพย์ที่ไม่อาจแปลงสภาพแห่งสิทธิเป็นหุ้นได้
- (3) ได้รับอนุญาตจากสำนักงาน และ
- (4) ปฏิบัติตามมาตรา 65

มาตรา 65 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนหรือนุคคลใด ๆ จะกระทำต่อเมื่อผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัท หรือเจ้าของหลักทรัพย์ได้ยื่นแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนต่อสำนักงาน และแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนดังกล่าวมีผลใช้บังคับแล้ว